

Technická univerzita v Liberci
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra pedagogiky a psychologie

Studijní program: Souběžné doplňkové pedagogické studium

AUTORITA UČITELE NA RŮZNÝCH TYPECH ŠKOL
THE AUTHORITY OF THE TEACHER AT VARIOUS TYPES OF
SCHOOLS

Autor: Ing. Renata Gruntová

Podpis:

Adresa: Polská 31
772 00 Olomouc
Česká republika

Vedoucí práce: Ing. David Čapek

Počet

stran	slov	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
71	11 951	48	5	14	1

V Liberci dne: 5.1.2007

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je práce původní a zpracovala jsem ji samostatně. Dále prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná, že jsem v práci neporušila autorská práva (ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb. O právu autorském a o právech souvisejících s právem autorským).

Souhlasím s umístěním bakalářské práce v Univerzitní knihovně TUL.

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č.121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že TUL má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé bakalářské práce a prohlašuji, že **s o u h l a s í m** s případným užitím mé diplomové práce (prodej, zapůjčení apod.).

Jsem si vědoma toho, že užít své bakalářské práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem TUL, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených univerzitou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše).

Beru na vědomí, že si svou bakalářskou práci mohu vyzvednout v Univerzitní knihovně TUL po uplynutí pěti let po obhajobě.

V Liberci, dne 5.1.2006

.....
Podpis

PODĚKOVÁNÍ

Chtěla bych poděkovat především vedoucímu bakalářské práce Ing. Davidu Čapkovi za odbornou pomoc a vedení při vypracování bakalářské práce.

Děkuji studentům Střední odborné školy polytechnické v Olomouci, Vyšší odborné a Střední průmyslové školy Strakonice a gymnázia Čajkovského v Olomouci za jejich čas a ochotné vyplnění dotazníků.

V neposlední řadě děkuji své rodině a přátelům, kteří mě podporovali po celou dobu studia na této škole.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá autoritou učitele na různých typech středních škol.

Práce porovnává názory a pojetí učitele jako autority z pohledu studentů středního odborného učiliště, střední odborné školy a gymnázia. Cílem je zjistit, zda se u studentů těchto jednotlivých škol vyskytují názorové rozdíly a zda se jejich vztah k autoritě významně liší.

Metodou pro zkoumání byl dotazník, který se zaměřil na vnímání autority učitele očima studentů.

ANNOTATION

The paper deals with authority of the teacher at different types of schools.

It compares opinions and conceptions of the teacher from the view of the students of the training centre, secondary special school and grammar school. The goal is to find the differences in opinions from students of the mentioned schools and to find if their relation to the authority is different.

The method for searching was questionnaire which was based on feeling of teacher's authority from student's point of view.

KLÍČOVÁ SLOVA

Autorita učitele – the authority of a teacher

Autorita a kázeň – authority and discipline

Faktory posilující autoritu učitele – factors that strengthen the authority of a teacher

Faktory oslabující autoritu učitele – factors that weaken the authority of a teacher

Různé typy středních škol – the different types of High school

Vztah učitele a žáka – the relationship between the teacher and the student

OBSAH

1. Úvod.....	8
2. Teoretická část	9
2.1 Autorita – definice pojmu	9
2.1.1 Rozdělení autority.....	10
2.1.2 Vývoj autority.....	12
2.2 Autorita školy.....	13
2.3 Autorita učitele.....	14
2.3.1 Vztah mezi učitelem a žákem	15
2.3.2 Faktory zesilující autoritu učitele	16
2.3.3 Faktory snižující autoritu učitele.....	18
2.3.4 Vlivy učitele na své studenty.....	19
2.4 Typy středních škol.....	21
2.4.1 Rozdělení středních škol.....	21
2.4.2 Charakteristika studentů různých středních škol.....	21
2.4.3 Výhody a nevýhody různých typů škol	24
3. Výzkumná sonda.....	25
3.1 Popis zkoumaného vzorku.....	25
3.2 Výsledky a diskuse.....	27
3.3 Diskuse.....	66
4. Závěr.....	69
Použitá literatura.....	70
Seznam příloh.....	70

1. Úvod

V životě každého z nás hraje autorita významnou roli. Do styku s autoritou se člověk dostává velice často. Někdy je subjektem, nositelem moci, např. jako hlava rodiny autority rodičovské, jako učitel nebo jako vedoucí člen kolektivu. Někdy se stává adresátem různých příkazů či předpisů vyšších orgánů sám.

Je proto přirozené, že se zamýšlí nad otázkou podstaty autority a hledá na ni odpověď v knihách a rozhovorech s lidmi.

Tato práce se zabývá problematikou autority ve výchovné praxi, bez které škola ztrácí hodnotu, pevnost i základní funkce.

Odpověď na otázku, co je to autorita není ovšem tak jednoduchá, jak se může na první pohled zdát. Názory se liší případ od případu a asi nikdy není možné všeobecně standardizovat požadavky společnosti na autoritu učitele.

Autorita je významným prostředkem výchovy, nezbytným pro účinnou organizaci výchovy a vedení podřízených.

Studenti nepřijímají informace pouze podle jejich obsahu, ale zpravidla také podle toho, kdo je jejich autorem, jaká je to osobnost, jaký velitel, jakou má autoritu.

Vychovávat děti pomocí autority, to chce mít znalosti, cit pro věc, hodně štěstí, pevnou vůli, spoustu trpělivosti, nadměrné množství obranyschopnosti a šestý smysl.

2. Teoretická část

Pojetí ideálu učitele a jeho autority může být na různých typech středních škol odlišné. Tato práce studuje pohled studentů na autoritu středoškolského pedagoga, který představuje ve vzdělávacím procesu každého studenta důležitý prvek.

2.1 Autorita – definice pojmu

Co je to autorita? Samotné vymezení pojmu „autorita“ není u různých autorů vždy zcela shodné.

Například profesor Uher ji definuje takto: „Je to vážnost a na ní založená převaha a vliv určitých individuí, společenských útvarů, myšlenek apod. a jí odpovídající podřizování se této převaze a její uznání“. Autorita může mít původ buď ve vnějších okolnostech nebo ve vnitřních kvalitách a vlastnostech. [1]

Hannah Arendtová ve své knize „Krise kultury“ vidí autoritu jako protiklad vůči donucování silou i vůči přesvědčování pomocí argumentů. Autoritativní vztah mezi tím, kdo poroučí, a tím, kdo poslouchá, spočívá podle Arendtové v hierarchické struktuře, jejíž oprávněnost oba uznávají a v jejímž rámci má každý z nich předem určené místo. [2]

V pedagogickém slovníku je autorita definována jako legitimní moc, která je uplatňována v souladu s hodnotami těch, kdo jsou ovládáni, jim přijatelnou formou, která si získala jejich souhlas. [3]

Každá z těchto definic je jiná a zároveň mají jeden prvek společný. Uher ve své definici zdůrazňuje vážnost a na ní založenou převahu. Arendtová pak zakládá svou definici na tradici, kde autoritativní vztah spočívá v hierarchické struktuře, která je uznávána. V pedagogickém slovníku je autorita vyjádřena legitimní mocí, jež je uplatňována v souladu a se souhlasem těch, kteří jsou ovládáni. Tato poslední definice je nejobsáhlejší a můžeme do ní zahrnout obě předchozí. Arendtová uznává autoritu tradiční, která je autoritou formální (viz kapitola 2.1.2) a Uher charakterizuje autoritu neformální, která má původ ve vnějších okolnostech nebo ve vnitřních kvalitách.

Společným prvkem je, že všechny tři definice uznávají jakýsi hierarchický vztah, který obě strany (ti, co jsou ovládáni a ti, co ovládají) uznávají.

Někdy se však můžeme setkat s nahlížením na autoritu jako na zvláštní schopnost osobnosti (společenské skupiny) nenásilně ovlivňovat chování jiné osoby (skupiny).

V tomto duchu vykládá autoritu „Filosofická encyklopedie“, která ji chápe jako etický pojem, který označuje obecně uznávaný vliv určité osoby nebo organizace v různých sférách společenského života. Autorita zde představuje nástroj, jehož prostřednictvím se udržuje společenská disciplína. [4]

Ve slovníku cizích slov můžeme pod pojmem autorita nalézt uznávanou vážnost, úctu, rozhodující vliv nebo moc. [2] V jiném slovníku zase vlivnost jedince nebo instituce, vyvěrající z obecně uznávaného významného postavení, obecně uznávanou osobnost nebo instituci nebo vynikajícího odborníka. [3]

Samotný pojem autorita pochází z latinského slova *auctoritas*. Znamená vliv podporující záruku, jistotu, platnost, spolehlivost, hodnověrnost a řadu dalších pozitivních významů. Příbuzné slovo *auctor* má rovněž více významů, z nichž na prvním místě se uvádí napomahatel, podpůrce, podporovatel, vzor, příklad, předchůdce. Přitom základ obou slov představuje sloveso *auto*, které znamená podporovat ve vzrůstu, zvětšovat, zvelebovat, povznášet, obdařit, obohatit. [1]

Autorita, obecně vzato, je sociální vztah mezi lidmi, kteří jsou z nějakého důvodu nositeli vážnosti, respektu a úcty, a mezi těmi, kteří jim vážnost osvědčují, respekt a úctu projevují.

Autorita má v lidském společenství významnou funkci, protože nositelé autority právě díky vážnosti, které se těší, vykonávají účinný vliv na činnost a chování těch, kteří autoritou disponují. Autoritu je možno získat, ale není to vztah trvalý. Je také možno o autoritu přijít, ztratit ji.

2.1.1 Rozdělení autority

Autorita může být rozdělena z mnoha různých hledisek. Nejčastějšími variantami jsou [1]:

1) Autorita formální a neformální

Autorita formální (tradiční, poziční, statutární) je založená na postavení nositele autority v hierarchii nebo na jeho příslušnosti k určité sociální skupině, bez ohledu na jeho osobní kvality.

Autorita neformální vyplývá ze svobodného uznání převahy v některé významné oblasti a pozitivního hodnocení jejího nositele.

Tento druh autority lze následně rozdělit na:

- *autoritou odbornou*, která je získávána profesními znalostmi a dovednostmi. Lze říci, že čím je člověk větším profesionálem ve svém oboru, tím více jej ostatní respektují jako autoritu odbornou.

- *autoritou charismatickou*, která vyplývá z osobnosti člověka, její sílu ovlivňuje jeho vzhled, vyzařovaná energie, postoje, které zaujímá, laskavost i takt. Je dána zvláštními povahovými rysy jejího nositele. [3]

- *autoritou morální*. Tu lze získat poctivým vztahem k sobě, druhým lidem a ke světu. Pro většinu mají morální autoritu ti, kteří jednají poctivě, s porozuměním, odpovědně a důsledně, a ztrácejí ti, kteří podvádějí a lžou.

2) Autorita skutečná a zdánlivá

Autorita skutečná spočívá v tom, že podřízení respektují stanovenou strategii, projevují vstřícnost k pokynům.

Autorita zdánlivá umožňuje, že ve skupině existují projevy nedůvěry podřízených, neochota ke spolupráci. Nositel autority nemá u spolupracovníků oporu.

3) Autorita přirozená a získaná

Autorita přirozená vyplývá ze spontánnosti, osobnostních rysů či profesních dovedností nositele.

Na získané autoritě se podílí výchova a individuální cílevědomé úsilí. Je stupněm vlivnosti, který byl získán v průběhu činnosti člověka. Čerpá a staví na autoritě přirozené.

4) Autorita osobní, poziční a funkční

Osobní autorita představuje přirozený vliv pramenící z individuálních vlastností, schopností a dovedností jedince.

Poziční autorita znamená míru vlivu, kterou jednotlivec získává díky svému postavení v systému organizace.

Funkční autorita představuje vlivnost danou plněním úkolů, kvalitou výkonu určité sociální funkce. Je získaná plněním očekávání ostatních lidí (nadřízených, podřízených a kolegů).

2.1.2 Vývoj autority

V přirozených podmínkách skupinového života se vytváří i přirozená autorita. Její anticipace najdeme už v předhumánních formách sociální organizace, v živočišných stádech, smečkách, hejnech. Podmínkou vzniku přirozené autority je, aby členové skupiny sdíleli společné hodnoty a cíle, při jejichž dosahování má nositel autority uznávanou převahu či zásluhu. Uvedme vztah přirozené autority mezi rodiči a dětmi, mezi staršími a mladšími, mezi vůdci a vedenými apod. Při vybočení jedince ze skupinových norem se autorita neobejde bez prostředků nátlaku.

V nejstarších fázích společenského vývoje vedla dlouhá cesta od přirozené autority náčelníka v přehledné komunitě k institucionalizované moci králů s jejich služebníky a otroky. Společnost se bohatě rozvrstvila, dělba funkcí, různost činností, diferenciací řídicích funkcí, to vše si žádalo nějaké formy mocenské organizace. Královská moc využívala pro své upevnění i náboženské ideologie, konflikty řešila většinou represí, násilím, donucováním, trestáním. Věrné poddané si zavazovala i systémem odměn. Významnou roli hraje okolnost, že vlády v minulosti usilovaly legitimizovat svou moc jako autoritu, vážnost. Autoritu ale mohou představovat i ideje a symboly, obklopené úctou a vážností.

Princip poroučení a poslušnosti, kterým se vyznačovala patriarchální rodina, platil i v druhém subsystému, který společnost vyvinula v zájmu socializace, profesionalizace a enkulturace mladé generace ve škole. Obecně známé jsou humanistické kritiky středověké a raně novověké školy, v níž vládla tuhá, absolutistická a represivní kázeň. Dominantním prostředkem donucovacím bylo bití, tupení a ponižování lidské důstojnosti žáků, jejich zastrašování, zesměšňování a urážení. Z doslechu jsou známé „oslovské lavice“, postavení „na hanbu“ jako na pranýř, zadržení po škole jako „karcer“ apod.

S postupující liberalizací společnosti v řadě evropských zemí a v USA se od dob revolučního 18. století stále více prosazovala i ve škole určitá míra demokratizace jako protiváha antihumánní autoritářské tradice, centralismu a byrokratismu vládních úřadů.

Zvláště výrazně se do dějin pedagogiky a školství zapsalo reformní hnutí, opozice proti tzv. herbatismu (podle J. F. Herbarta – německý filozof, psycholog a pedagog), který ovládl školství druhé poloviny 19. století v Evropě i v USA. Reformisté kritizovali na

oficiálním systému jednostranný intelektualismus, osvojování učiva pod hrozbou přísné kázně a trestů, „cepování žáků“, chlad a odměřenost ve vztahu učitele k dětem. Na přelomu 19. a 20. stol. se zvedla vlna kritiky proti tomuto tvrdému autoritativnímu školství. [1]

Ve 20. letech dorazila i k nám, vznikaly školy pokusné, jednotné, volné. Společnými prvky těchto směrů byl pedocentrismus, zaměření na aktivitu žáka, přiblížení školy životu, hra, důraz na individualitu dítěte, integrace postižených dětí. Šlo o rozsáhlý a mnohostranně orientovaný pokus překonat a změnit tradiční školu. Narůstající rozpor mezi tradiční školou a potřebami nové společnosti i právy jedince na mnohostranný rozvoj jeho osobnosti uvedl do života hnutí, které jak svým rozsahem, tak bohatstvím svých aspektů nemá v dějinách výchovy obdoby. [4]

Jestliže koncem 19. a počátkem 20. století byla reformní hesla produktivním zdrojem nápravních snah učitelů v zájmu uplatnění přirozeného práva dětí na svobodný rozvoj a růst, pokračující pedocentrické a ultraliberální tendence koncem 20. století mají účinek kontraproduktivní. Jsme v situaci, kdy je zapotřebí princip žádoucí autority nikoli oslabovat a rušit, ale posilovat.

Po počátečním nadšení, nadějích a odhodlání k nápravě po převratu 1989 došlo postupně k společenskému rozkladu, který můžeme označit jako stav anomie (bezzákonnosti, libovůle, svévole). Příčinou toho může být i skutečnost, že po dlouhých letech diktátorských a autoritativních režimů, narůstá snaha likvidovat veškeré pozůstatky autority, včetně těch, které jsou zapotřebí k důvěře lidí v řádně fungujícím systému.

Místo aby se všemi prostředky posílily principy demokracie a humanitní morálky, rozšířila se ultraliberální hesla o neomezené svobodě individua. [1]

2.2 Autorita školy

Kromě autority učitele, spojené s jeho osobními vlastnostmi a vzděláním, pravomocemi, jimiž je vybaven, a odpovědností, kterou má vůči žákům, rodičům a veřejnosti, působí na žáky silně i autorita školy jako instituce. Z četných výzkumů je známo, že žáci zauímají postoje ke škole jako celku a ty také mají vliv na průběh a výsledky jejich učení.

Autorita školy není totožná s autoritou učitele ani není součtem autorit všech učitelů; má v očích žáků, učitelů, rodičů a veřejnosti vlastní život. Je křehká a musí se stále obnovovat a pěstovat. Je dána nejen délkou její existence, která už sama prokazuje životaschopnost, ale i dalšími faktory, jež na studenty působí: kvalita učitelů, řád, náročnost výuky i zevnějšek.

To všechno ovlivňuje žáky po celou dobu školní docházky a tvoří základ autority školy, posílené nebo oslabené prestiží, jakou má v očích veřejnosti.

Autorita školy je vnitřní, vyjadřovaná postojem žáků a učitele vůči škole, a vnější, daná významem vzdělání pro absolventy a společnost. Faktory vnitřní autority jsou kvalita a obliba učitelů, složení žáků, náročnost a poutavost výuky i zkoušek. Rozhodujícím rysem autority školy je význam a s ním spojené ocenění vzdělání, které poskytuje. Tuto stránku autority můžeme označit jako vnější.

Přesto, že každá škola má školní řád, který říká, co je zakázáno a co se smí, je její autorita hlavně duchovní a mravní (nikoli mocenské a právní) povahy. Odměny a tresty sice existovaly ve školách od nepaměti, ale na nich, nebo přesněji jen na nich pořádek nestál.

Autorita školy závisí za prvé na vnitřních faktorech: na kvalitě programů, na složení učitelského sboru a na složení žáků, na náročnosti učení, na demokratických pravidlech života uvnitř školy, a na pořádku a organizaci chodu školy. Tato autorita je převážně duchovní a nikoli represivní povahy.

Za druhé jsou zdrojem autority školy – ve smyslu vážnosti, respektu a úcty – vnější prvky: hodnocení výsledků učení žáků, užitečnosti těchto výsledků a dobré uplatnění absolventů školy ze strany veřejnosti. [1]

2.3 Autorita učitele

Pro zdravý rozvoj osobnosti jsou nezbytné také vzory a ideály. Ve škole by takovým vzorem měl být učitel. Aby se jím mohl stát, musí být pro žáky určitou autoritou. Společnost má za úkol přispět i k tomu, aby učitel takovým vzorem také chtěl být. Svou autoritou přece učitel současně představuje autoritu společnosti, státu, i lidského poznání.

Odmítají-li tedy některé modely vyučování autoritu učitele, v podstatě zpochybňují základní funkci školy, výchovy a vzdělání. [8]

2.3.1 Vztah mezi učitelem a žákem

Struktura školy jako instituce působí na vztahy mezi učitelem a žákem tím, že připisuje učiteli ve třídě funkci formujícího vůdce. Podle našeho pojetí sociálního vztahu spatřujeme v chování učitele vědomě či nevědomě plánovaný a strukturovaný mechanismus operací směřujících k vytčenému cíli. Presentace učitele, v níž se objevují určitá očekávání jiných osob, je také určována jeho sociální rolí. Protože odlišné skupiny (rodiče, žáci, vedení školy, veřejnost) očekávají od učitele různé chování, může snaha o splnění těchto očekávání vést ke konfliktům rolí. Vzhledem k tomu si dovoluujeme tvrdit, že v podstatě neexistuje jednotné pojetí učitelovy role.

Dobré vztahy mezi učitelem a žákem jsou založeny na vzájemném respektu. Žák si váží učitele jako nositele formální i osobní autority pro jeho učitelské schopnosti, osobní kvality, znalosti a profesionalitu. Učitel ctí individualitu každého žáka a váží si jeho studijního úsilí. Je na učiteli, aby dovedl svůj respekt jasně dávat najevo skutečně každému jednotlivci.

Na jedné straně se od učitele očekává, že povede žáky k tomu, aby si osvojili v určité míře definované obsahy více méně definovaným způsobem, a na straně druhé se předpokládá, že se učiteli podaří vytvořit a udržet ve třídě potřebnou disciplínu a pořádek. Učitel se jako „vedoucí třídy“ pokouší presentovat tak, aby pozitivně ovlivnil chování žáků a směřoval je ke splnění předpokládaných očekávání.

K těmto cílům jsou třeba dobře připravení učitelé. Příprava kompetentních učitelů je součástí „světa asertivity“. Ta tvoří předpoklad přirozené autority, která spočívá v tom, aby žáci přijali a uznali roli a status učitele – tedy to, co opravňuje řídit jejich chování a průběh jejich učení. Předpokladem osobní autority učitele je jednoznačně jeho kompetence. Tím je myšlena schopnost realizovat stanovené cíle v sociálních situacích, tj. ovlivňovat chování partnera svými dovednostmi tak, aby bylo ve společné interakci dosaženo optimálního výsledku, dále i jako schopnost kontrolovat reakce druhých. [8]

Zde jsou vymezeny některé předpoklady, na kterých závisí budování osobní autority [8]:

- a) umění vést a řídit tým
- b) vysoká profesionální, odborná úroveň
- c) dovednost komunikovat a kooperovat se skupinou
- d) dovednost předcházet konfliktům a případně je řešit
- e) umění nenásilně přesvědčovat a vyjednávat
- f) dovednost motivovat ostatní k pracovnímu a studijnímu výkonu
- g) umění kombinovat velkorysost, humor, přísnost a důslednost
- h) dovednost zvládat své citové stavy k sobě i ostatním
- ch) umění stanovit vzájemná pravidla mezilidských kontaktů i pracovních povinností jejich společné respektování
- i) umění sdělovat pochvalu i kritiku
- j) celkový přirozený image a kultivované vystupování

Výchovné asertivní působení a jeho význam je důležitý pro budování autority učitele a sebevědomí žáka, které se nepochybně odráží i v každodenním kontaktu dospělého s dítětem. V konečném důsledku by však měla být respektována specifika sociálních rolí (učitele, dospělého, dítěte i studenta) a kompetenční pravomoci, z těchto rolí vyplývající. [8]

2.3.2 Faktory zvyšující autoritu učitele

Každý člověk má vlastnosti, pro které je možné si ho vážit a respektovat. Neznamená to však, že musí být rozvinutý nebo druhými vnímaný. I to být autoritou se každý člověk musí učit, předpokladem je soustavné sebepoznávání a chápání těch věcí, kterých si ostatní váží. Co je za tím? Proč druzí uposlechnou? Autoritu považují učitelé za předpoklad své práce. V tabulce 1 jsou tedy uvedeny osobnostní vlastnosti, na nichž se podle nich zakládá autorita pedagoga.

	vlastnost pedagoga
1	důslednost
2	znalosti, kvalifikace, odbornost
3	charakter, čestnost, morální hodnoty dobrý vztah k lidem, ke studentům
4	spravedlnost
5	empatie otevřenost, přístupnost tolerance
6	kommunikace pedagogické dovednosti přiznání chyby smysl pro humor takt
7	náročnost rozhodnost a ráznost

Tab. 1: Žebříček vlastností, které spoluvytvářejí autoritu pedagoga. [1]

Mít autoritu potom pro učitele znamená možnost působit na žáky, moci snadněji ovlivňovat jejich konání, schopnost přesvědčit je, že pro ně bude užitečné vedení, vytvořit vztah na základě vzájemného respektování. Učitel si zároveň musí uvědomovat odpovědnost za druhé, mít určitý nadhled. V konkrétních situacích to pro něho znamená, že nemusí pokyny opakovat vícekrát a že dokáže „zvládnout třídu v klidu a za každé situace“.

Učitel je neustále konfrontován se situací, že potřebuje být vnímán všemi studenty, upoutávat pozornost všech a ukázněvat vyrušující jedince. V podobných případech můžeme hovořit o uplatňování autority. Jakými prostředky tak může činit? Někteří učitelé vyslovují názor, že pokud učitel musí svou autoritu uplatňovat, potom ji nemá. Jiná skupina učitelů doporučuje vycházet z daného školního a klasifikačního řádu, používat „komplex odměn a trestů, domluvu“. Asi největší skupina prosazuje zaměření se na „osobní nasazení a práci s hlasem“. Pro tyto učitele je důležitá schopnost zaujmout („znalostmi, inteligencí, osobním příkladem, logickými argumenty“ apod.). Vidí tyto nástroje v sobě, ve svém nasazení, dodržování toho, co žádají po studentech (včasné příchody do hodin, kvalitní příprava na hodiny...“), ve vlastním rozvoji. [1]

2.3.3 Faktory snižující autoritu učitele

Autoritu bude podle učitelů ztrácet ten pedagog, který nebude mít dostatečné vzdělání a projeví větší neznalosti v oboru i ve svém všeobecném přehledu. Další velký soubor odpovědí odkazuje na jednání v každodenním sociálním styku se studenty.

O autoritu učitel přichází, není-li ve svém jednání rozhodný a důsledný, pokud se projevuje jako slabý, nejistý a nevyrovnaný člověk s nízkým sebevědomím. Stejně tak nás nepřekvapí další výpovědi: „nesčetné jednání, nedodržení slibů, vědomé lhaní, nespravedlivé rozhodnutí“. V tabulce 2 jsou uvedeny vlastnosti pedagogů, které podle nich nejvíce snižují jejich autoritu.

pořadí	vlastnost pedagoga
1	neznalosti
2	nedůslednost
3	nečestné jednání
	nespravedlivost
4	nerozhodnost
5	nedodržení slibů
	oblíbenci
	nevyrovnanost
	sebeprosazování
	nízké sebevědomí
	nejasná komunikace
6	lež
	nadřazenost
	nejistota
	submisivita a slabost

Tab. 2: Žebříček vlastností, které oslabují autoritu pedagoga [1]

Nesmíme zapomínat, že tyto rysy snižující autoritu jsou především vlastnostmi (tedy relativně trvalé rysy osobnosti, které ovlivňují chování, prožívání či myšlení). Učitel tedy může občas projevit neznalost a jeho postavení tím neutrpí. Svou chybu nebo mezeru ve vzdělání však musí umět přiznat a jindy naopak přesvědčit o své fundovanosti. Stejně tak si může dělat legraci sám ze sebe, ale nesmí se příliš zesměšňovat, jinak ztratí vážnost.

2.3.4 Vliv učitele na své studenty

Učitel má sice poziční autoritu a jeho žáci by jej měli poslouchat a mít z něj respekt, ale mnohdy se stává, že si studenti učitele neváží, mají z něj strach, stydí se, nedůvěřují mu nebo jsou nervózní. Proto aby si učitel žáky získal a neuplatňoval pouze autoritu mocensky prosazenou, je potřeba vědět jak. Učitel musí mít na žáka vliv, aby jej donutil ke správnému jednání. Tuto vlastnost si získá pomocí osobního kouzla, znalostmi, udílením odměn nebo trestu.

1) „Osobním kouzlem“:

Někteří učitelé se snaží ovlivnit chování studentů na základě síly své osobnosti. Neberou dobrou vůli studentů za samozřejmost, ale spíše jim pomáhají, aby získali ze sebe dobrý pocit. Ve třídě existuje náklonnost, kterou obě strany uznávají, panuje tu rovnocenný vztah, pocit sounáležitosti a vzájemný smysl pro účelovost.

Učitel s velkým „osobním kouzlem“ ovlivňuje studenta tak, že apeluje na jeho lidskou stránku. Výběr úkolů a způsobu práce s vlivem pozitivního přístupu je daleko méně kritizován. Studenti se rádi chovají podle učitelova očekávání, nechtějí poškodit vzájemný vztah. Dělají věci, ze kterých má učitel radost, neboť se cítí potěšeni, když je spokojený.

Vliv na základě osobního kouzla může být promarněn stejně snadno, jako vznikl. Zkušení učitelé si proto nemyslí, že studenti jsou jejich přirozenými přáteli a vědomě pracují na budování dobrých vztahů. [1]

2) Znalostí:

Někteří učitelé nejsou, z hlediska ovlivňování studentů, nadáni ani zvláštní schopnosti jednání s lidmi, ani nemají sklon využívat k tomu svého osobního kouzla. Raději vsadili na vliv na základě zkušeností, který vyplývá ze skutečnosti, že mají lepší znalosti v oboru. Tito učitelé jsou popisováni jako lidé, kteří jsou nadšení pro svůj obor. Není sporu, že toto nadšení bývá nakažlivé. Studenti se snaží držet krok s učitelovými znalostmi napodobují zvyklosti panující na vědeckém poli a tím získávají schopnost vědomého seberozvíjení. Vliv učitele nespočívá jen v jeho odborných znalostech, ale také ve schopnosti je předvést.

Většina dobrých učitelů využívá jak „osobního kouzla“, tak i svých znalostí oboru. Na některé studenty působí spíše osobnost učitele, jiné více oslovují jeho znalosti, další jsou „unešeni“ smělou kombinací těchto dvou vlivů. [1]

3) Odměnou:

Chvála učitele, který je obdivován, rozhodně znamená více než chvála učitele, který je studentovi lhostejný. Chvála je pozitivní zpětná vazba sloužící k ujištění studentovy snahy nebo jejího výsledku. Pozitivní zpětná vazba je ovšem důležitá, i když přichází od učitele, kterého student nemá nijak zvlášť v oblibě. Chvála může vést k příznivým pocitům vůči učiteli, ale jen v případě, zda je správně podána a zaměřena na splnění úkolu. Ocenění je tedy velmi důležité pro růst a rozkvět vztahu. [1]

4) Trestem:

Tato forma vlivu znamená schopnost vyměřit trest, pokud student nevyhoví požadavkům, které na něj klade učitel. Je často používaná až na posledním místě, protože většina učitelů nechce studentům zbytečně ztrpčovat život na jejich cestě za poznáním. Většina pedagogů ve skutečnosti spatřuje v přílišné „posedlosti“ tresty politováníhodný projev ovládnutí třídy. Avšak metody trestu mají často odvetné vedlejší účinky: aktivní (nevraživost, pomsta, vandalismus, napadání) a pasivní (pozdní příchody, chození za školu, nepozornost, neposednost), což maří zájmy dobrého vedení třídy.

Navzdory nevýhodám užívání trestů, je tato metoda ve školách běžně uplatňována. Učitelé někdy tvrdí, že je to jediný způsob prosazování autority, jemuž studenti rozumí. Nelze si nepovšimnout, že použití trestů může zahájit proces, který pak může přinést dobré výsledky. Ale na tento proces musí navazovat také výhody, doprovázející ostatní formy vlivu. Zatímco trest může zastavit špatné chování, nenaučí provinilce chování správnému. Pokud učitel použije i vlivu své osobnosti a vlivu odměny, může nepříznivé účinky trestu oslabit. [1]

2.4 Typy středních škol

Žáci po ukončení docházky na základní škole mají možnost pokračovat ve studiu nebo vyučení. Mohou si zvolit obecný typ střední školy, který odpovídá jejich představám, požadavkům a zároveň jejich znalostem a dovednostem.

2.4.1 Rozdělení středních škol

Střední školy poskytují žákům různé formy středoškolského vzdělání a vyšší odborné vzdělání. Připravují je pro výkon povolání i pro studium na vysokých školách. Střední školy se člení na tyto druhy: střední odborná škola, gymnázium, střední odborné učiliště.

Střední odborná škola připravuje především pro výkon odborných činností, zejména technickohospodářských, ekonomických, pedagogických, zdravotnických, sociálně právních, správních, uměleckých a kulturních. Připravuje i pro studium na vysoké škole. Denní studium trvá nejvýše čtyři roky a je ukončeno maturitní zkouškou.

Gymnázium je všeobecně vzdělávací škola, která připravuje především pro studium na vysokých školách. Gymnázium má čtyři, šest nebo osm ročníků a je ukončeno maturitou.

Střední odborné učiliště realizuje učební a studijní obory. Učební obory připravují pro výkon dělnických povolání a jsou ukončeny závěrečnou zkouškou a výučním listem. Studijní obory připravují pro výkon některých náročných dělnických povolání a některých technickohospodářských činností provozního charakteru. Studijní obory jsou ukončeny maturitní zkouškou. [8]

2.4.2 Charakteristika studentů různých typů škol

Typy středních škol jsou rozdílné a s nimi i obecné vlastnosti studentů, kteří je navštěvují. Nelze samozřejmě každého studenta „zaškatulkovat“ podle toho, jakou navštěvuje střední školu. Avšak všeobecně známé rozdíly zde existují. Například co se týče orientačních hodnot a cílů této mládeže. S těmito rozdílnými vlastnostmi, může být rozdílné i jejich chápání, vnímání a pohledy.

Obecně je známo, že například gymnaziální studenti jsou více ambiciózní, mají větší studijní předpoklady a větší chuť ke studiu všeobecných předmětů. Většinou jsou to studenti, kterým se podařilo úspěšně absolvovat náročné přijímací řízení. Tito žáci jsou také více motivováni ke studiu, protože studují mezi nadanými vrstevníky, jejichž cílem většinou bývá studium na univerzitě.

Podle statistik pokračuje 85 procent gymnazistů ve studiu na vysoké či vyšší odborné škole, zatímco ze středních odborných škol pokračuje v průměru jen 45 procent.[9]

Studenti tedy musí při výběru střední školy myslet i na vzdálenější budoucnost. Není stanoveno, že by střední škola měla být cílem a nejvyšším stupněm dosaženého vzdělání. Čím vyššího vzdělání člověk dosáhne, tím se zvyšují šance absolventa na trhu práce.

Porovnáváme-li hodnoty míry nezaměstnanosti absolventů (tj. uplatnění na trhu práce) podle stupně dosaženého vzdělání, obecně platí, že čím vyšší je stupeň dosaženého vzdělání, tím nižší je míra nezaměstnanosti. Toto „pravidlo“ platí nejen u absolventů, ale u nezaměstnaných obecně. [10]

Dobré gymnázium by mělo dát dítěti předpoklady k dosažení co nejvyššího vzdělání a k získání co nejširšího všeobecného přehledu.

Naopak studenti středních odborných učilišť jsou profilováni v užším směru. Zůstávají jim jen ty nejdůležitější všeobecně vzdělávací předměty a přidávají se odborné předměty, které jsou velmi důležité pro jejich profesionální přípravu. Je na ně tedy kladen velký důraz.

Přibývá zde odborný výcvik, který je svojí formou a obsahem pro žáky úplně nový. Začínají si osvojovat jednotlivé pracovní operace a vytvářet senzomotorické dovednosti tak, aby mohli později zvládnout i složité pracovní výkony svého oboru. Každý žák přebírá také v poměrně velkém rozsahu odpovědnost za bezpečnost a ochranu zdraví při práci, za dodržování hygieny a ochranu životního prostředí. To klade velké nároky na kázeň a výchovu k sebekázni.

Je důležité, aby se velkou autoritou pro mladého člověka stal právě pedagog daného učiliště. Zásadní a rozhodující vliv na průběh učení má pak mít právě učitel odborného výcviku.

Tato problematika je rozvíjena v didaktice praktického vyučování takto: „Dobrý mistr (mistr odborné výchovy bylo oficiální označení učitele odborného výcviku, platné ještě v roce 2005, pozn. autora) uplatňuje na začátku učební doby ve značné míře svou vedoucí roli a klade autoritativně požadavky. Postupně přenechává žákům část své pravomoci a poskytuje jim větší volnost. Stává se spíše rádcem, starším, poučenějším druhem než autoritativním velitelem. Učni mají rádi mistra, který k nim má přátelský vztah a snaží se je co nejvíce naučit. Vytvoření vhodného vztahu není ovšem jednoduché, záleží na celé řadě okolností, především na osobnosti mistra. Kladné citové ovzduší, k jehož vytváření může mistr účinně přispívat, patří k základním předpokladům úspěchu výchovně vzdělávací práce. Provokuje totiž žákovu ochotu s mistrem spolupracovat, umožňuje snadněji přijímat rozkazy a výtky.“

Pěčlivá příprava na učební den, jako didaktická samozřejmost, vytváří všestranné předpoklady pro dobrý průběh samotného vyučování odborného výcviku, které s pomocí předem připravených prostředků a metod spěje k vytčenému cíli. Samotní žáci, ať už jednotlivci nebo celý kolektiv, vnášejí však svým osobitým a mnohdy velmi spontánním chováním a jednáním do vyučovacího procesu jen velmi málo odhadnutelné a mnohdy zcela nepředvídatelné situace. V těchto případech musí pedagog zareagovat správně a většinou také okamžitě, respektive v krátkém časovém úseku.

Špatná, neadekvátní, popřípadě s nepřiměřeně velkým časovým odstupem vykonaná reakce učitele, která se často opakuje, má za následek zhoršení klimatu v celé učební skupině. Autorita, třeba i jinak velmi erudovaného pedagoga, stojí na mělkých základech a možnosti jejího posílení jsou prakticky zanedbatelné. [11]

Kdo jsou a budou největší autority pro žáky středních škol záleží ve velké míře na předchozí výchově v rodině a základní škole.

Je důležité, aby se velkou autoritou pro mladého dospívajícího člověka stali právě pedagogičtí pracovníci dané školy.

Podstatné je, aby autorita učitele byla přirozená a vycházela z jeho osobnosti, jejíž součástí musí být vysoká, stále se rozvíjející profesionalita jak odborná, tak pedagogická a všeobecně kvalitní lidský přístup.

2.4.3 Výhody a nevýhody jednotlivých typů střední školy

Výhody a nevýhody všech typů středních škol jsou uvedeny v tabulce 3.

	Výhody	Nevýhody
Gymnázium	- poskytuje studentům silný všeobecně vzdělávací základ - důraz na výuku cizích jazyků, na komunikativní dovednosti, samostatnost a další obecné kompetence, které jsou potenciálními zaměstnavateli vysoce ceněny - větší pružnost při změně místa - vyšší šance na přijetí na VŠ nebo VOŠ - pro studenty, kteří mají zájem o vysokoškolské studium humanitního a přírodovědného typu, je gymnázium téměř podmínkou	- neposkytuje žádnou specifickou odbornou kvalifikaci, což pracovní trh někdy vyžaduje - k získání potřebné kvalifikace je třeba absolvovat vysokou nebo vyšší odbornou školu
konzervatoř	- nesporně kvalitní příprava na výkon uměleckých povolání	- vysoká míra „předurčenosti“, jak z pohledu uplatnění na trhu práce, tak z pohledu dalšího studia na VŠ nebo VOŠ
Střední odborná škola	- hluboké znalosti a dovednosti v oblasti příslušného oboru. - dobré předpoklady pro následné studium na vysoké nebo vyšší odborné škole stejného nebo příbuzného odborného zaměření	- nedostatečný důraz na rozvoj některých důležitých obecných dovedností (výuka cizích jazyků, informační a počítačové předměty apod.) - některé obory jsou pro další studium na vyšším stupni škol vyloženě nevhodné - „úmrtnost“ absolventů SOŠ v průběhu studia na VŠ je ve srovnání s absolventy gymnázií více než dvojnásobná
Učební obor s maturitou	- možnost získat maturitní zkoušku i výuční list zároveň, - rychle se uplatnit na trhu práce, - z pohledu pracovního trhu jsou absolventi učebních oborů s maturitou výrazně úspěšnější než absolventi učebních oborů bez maturity	- malý důraz na všeobecně vzdělávací část studia (jazyky apod.) - složitý a nesnadný přístup k vyššímu vzdělání - při přechodu na VŠ nebo VOŠ velká část studentů nedokončí studium
Tříletý učební obor a nástavbové studium	- možnost získat po výučním listu během dalších dvou let maturitu (toho však využívá stále méně uchazečů) - možnost rychlého vstupu na pracovní trh	- bez maturity mají absolventi na trhu práce výrazně horší uplatnění

Tab. 3: Výhody a nevýhody různých typů středních škol. [12]

3. Výzkumná sonda

Záměrem výzkumu je nahlédnutí do problematiky autority učitele z pohledu studentů různých středních škol. Hlavní výzkumnou metodou byly dotazníky, které byly rozdány mezi studenty prvních a třetích ročníků následujících škol:

- Střední odborné učiliště (SOU)
- Střední odborná škola (SOŠ)
- Gymnázium

Před celkovým výzkumem byly dva dotazníky rozdány dvěma náhodným studentům, aby byla zjištěna přibližná doba jejich vyplnění. Vyplnění jednoho dotazníku trvalo přibližně 20 - 30 minut.

Dotazník byl sestaven tak, aby u některých otázek studenti mohli vybírat z několika již předem uvedených odpovědí nebo, aby se k jednotlivým otázkám mohli vyjádřit jednoduchou odpovědí ano, ne. Zároveň byl u mnoha otázek poskytnut prostor k vlastnímu názoru a vyjádření. Student měl tedy možnost vlastních odpovědí.

Dotazník je uveden v příloze č. 1.

3.1 Popis zkoumaného vzorku

Jak již bylo výše uvedeno praktické vyplňování dotazníků proběhlo na třech různých typech středních škol. Konkrétně jsou jimi:

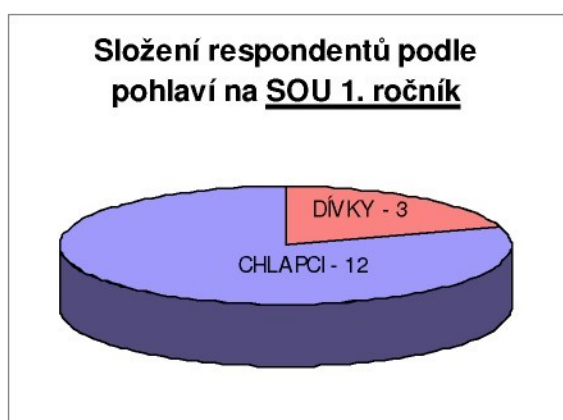
- *Střední odborné učiliště (SOU)*. Je zastoupeno Střední odbornou školou polytechnickou a středním odborným učilištěm v Olomouci (učební obor - autoelektrikářství). Tato škola připravuje žáky pro výkon dělnických povolání a odborných činností v odpovídajících učebních oborech, které jsou ukončeny závěrečnou zkouškou. Učební obory jsou tříleté a absolventi mají možnost dále pokračovat v nástavbovém studiu, které ukončí maturitní zkouškou.
- *Střední odborná škola (SOŠ)*. Je zastoupena Vyšší odbornou a střední průmyslovou školou Strakonice (SPŠ Strakonice) (studijní obor - obalová technika). Studium na této škole je čtyřleté a je zakončeno maturitní zkouškou.

- Třetím typem střední školy je *gymnázium*. Tuto skupinu zastupuje konkrétně gymnázium Čajkovského v Olomouci. Studium je všeobecně vzdělávací a je zakončeno maturitní zkouškou, která připravuje především pro studium na vysokých školách. Gymnázium může být čtyř-, šesti- nebo osmileté.

Na každé z těchto škol byly respondenty studenti prvních a třetích ročníků. Do každé třídy bylo rozdáno 15 dotazníků. Počet odevzdaných dotazníků byl tedy 90 kusů.

Věk respondentů v prvních ročnících středních škol se pohybuje kolem 15-ti a 16-ti let, v posledních ročnících kolem 17-ti a 18-ti let.

V grafech 1 – 6 je znázorněno složení respondentů podle pohlaví jednotlivých tříd, ve kterých průzkum probíhal.

Graf 1

Graf 2

Graf 3

Graf 4

Graf 5

Graf 6

Z předchozích grafů je patrné, že celkovou většinu respondentů tvoří chlapci. Především na středním odborném učilišti zastupují dívky pouze jednu šestinu respondentů. Na gymnáziu a střední odborné škole je tento rozdíl vyrovnán, i když v jednotlivých třídách se vyskytují menší rozdíly. Dívky i chlapci jsou zde v poměrném zastoupení jedné poloviny.

3.2 Výsledky a diskuse

Jednotlivé otázky uvedené v dotazníku jsou vyhodnoceny podle jednotlivých typů škol a jednotlivých ročníků. Poté jsou celkově vyhodnoceny.

Co si představujete pod pojmem „autorita“?

Gymnázium 1. ročník

Většina respondentů si pod pojmem autorita představila osobu, ze které má respekt, kterou uznává, které si váží a ke které vzhlíží. Rozumného člověka, který si dovede sjednat pořádek. Jedna odpověď zní: Autorita je „někdo“. Zajímavou odpovědí je, že autorita může pro někoho představovat hrozbu.

Gymnázium 3. ročník

Z dotazníků vyplynulo, že studenti si pod autoritou představují osobu s respektem a uznáním svého okolí, s postavením ve společnosti, které většinou vyplývá z funkcí a činů, někdy také možná vzhledu a oblečení. Člověka, kterého si váží díky jeho vystupování a jednání, kterého ostatní lidi poslouchají bez protestů. Osobu, která když vstoupí do místnosti, tak jde cítit, že tam je. Někoho se schopností motivovat, kdo dokáže vzbudit respekt mírnou cestou, ale i někoho, kdo ho má, ale získal ho tak, že vzbuzuje spíš strach nebo odpor. Autoritou není ten, který křičí a nadává.

SOŠ 1. ročník

V tomto ročníku SPŠ si jako autoritu žáci nejčastěji představují respekt a úctu k určité osobě, před kterou si nedovolí žádné neslušnosti, urážky, hrubost, vulgaritu, vyrušování a násilí. Člověka, kterému jsou ochotni naslouchat, dávat pozor při jeho výkladu, přistoupit na vykonání jeho příkazu. Zároveň má jejich důvěru a nemají z něj strach. Tato osoba je spravedlivá, neúplatná a inteligenčně na výši. Další skupina autoritu nepřirovnává k osobě, ale ke schopnosti člověka ovládat ostatní nebo převaze síly ve společnosti. Mezi dalšími odpověďmi stojí, že autoritou je člověk, který si o sobě moc myslí.

SOŠ 3. ročník

U této skupiny respondentů se mezi odpověďmi znovu nejvíce vyskytuje slovo respekt. Devět ze všech odpovědí obsahuje toto slovo ve smyslu, že autoritativní člověk je jeho vlastníkem, ale tři respondenti uvádějí, že tento člověk má respekt k druhým, ke svému okolí. Autorita je tedy založena na vzájemném respektu. Je to člověk, kterého si váží, poslouchají a mají k němu úctu. Tento člověk podle nich může být starší, silnější nebo nadřízený. Dva respondenti uvedli, že autorita je postavení ve společnosti. Člověk může být ve společnosti respektován nebo ignorován. Autorita má tu první vlastnost.

SOU 1. ročník

Mezi odpověďmi této skupiny respondentů bylo nejčastěji zodpovězeno, že autorita má úctu a respekt. Měli bychom k ní být slušní, vážit si ji a považovat ji za důležitou osobu. Většinou je podle nich tento člověk starší nebo nadřazeným. Jeden respondent autoritu přiřazuje rovnou k postavení učitele, který si myslí, že je něco víc a dělá „machry“. Dva z respondentů odpověděli, že neví, co si pod autoritou přesně představit. Jeden neodpověděl vůbec.

SOU 3. ročník

Studenti si pod autoritou představují důležitost, vzdělanost, uznání a respekt. Někomu koho posloucháme, komu neodmlouváme, akceptujeme jeho názor a činy, necháme si od něj poradit. Člověk s autoritou si dokáže sjednat pořádek, udržet skupinu lidí v klidu nebo vést jednotlivce. Jeden student zdůraznil, že k autoritě patří i schopnost si ji vytvářet. Jeden respondent uvedl, že je to snaha osoby mít úctu u ostatních. Jeden žák si pod autoritou nepředstavuje skoro nic. Jeden neodpověděl.

Srovnání všech ročníků

Ve všech uvedených třídách se vykytuje mnohokrát slovo respekt, úcta a vážnost. Nejčastěji bylo uvedeno v gymnaziálních třídách. Ne všichni studenti chápou pojem autorita v kladném slova smyslu. Dva studenti z celkového počtu dotázaných napsali, že autorita může být získána i násilnou cestou a tento člověk může budit spíše strach než důvěru. Jeden respondent uvedl, že autoritou je namyšlený člověk. Tři respondenti SOU odpověděli, že neví, co si pod pojmem autorita představují.

Zamyslete se nad následujícími profesemi. Vzbuzují ve Vás tyto lidé automaticky autoritu? Vážíte si jich a respektujete je pro jejich postavení a práci, i když je osobně neznáte?

lékaři, učitelé, policisté , vojáci, politici a soudci

(Seřaďte následující profese podle autority, kde 1 - nejmenší autorita, 6 - největší autorita)

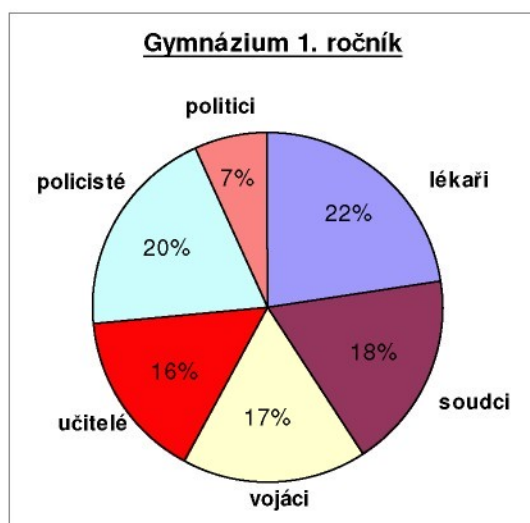
Tyto výše jmenované profese nebyly vybrány náhodně. Byly vybrány tak, aby mezi nimi nebyly příliš velké rozdíly co se týče pojmání ve společnosti a vzdělání. Účelem není aby se lišily, naopak aby byly pokud možno na srovnatelné úrovni. Co mají tedy společného? K většině z nich je nutné dosažení vysokoškolského vzdělání a většina z nich je stále zaměstnána ve státní sféře. Tabulka č. 4 znázorňuje, jakou míru autority tato povolání vzbuzují u jednotlivých typů dotázaných skupin.

U jednotlivých tříd je uvedeno umístění jednotlivých profesí. Na prvních místech jsou uvedena povolání, která vzbuzují největší autoritu, na posledních místech pak ty, která vzbuzují nejmenší autoritu. Vedle profesí v tabulce je uvedeno číslo, které udává míru autority (6 – největší autorita, 1– nejmenší autorita).

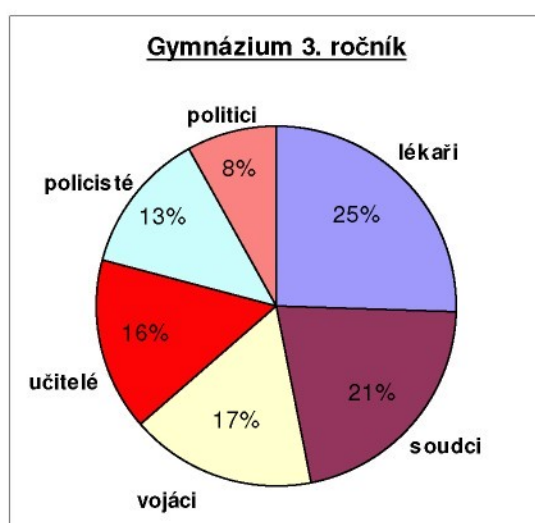
Gymnázium 1.ročník		Gymnázium 3.ročník		SOŠ 1.ročník		SOŠ 3.ročník		SOU 1.ročník		SOU 3.ročník	
lékaři	4,8	lékaři	5,4	lékaři	4,7	lékaři	5,1	soudci	4,4	policisté	4,7
policisté	4,2	soudci	4,5	vojáci	4,2	soudci	4,6	policisté	4,4	lékaři	4,1
soudci	3,8	vojáci	3,5	policisté	4,1	vojáci	4	lékaři	3,8	soudci	3,8
vojáci	3,6	učitelé	3,3	soudci	3,7	policisté	3,1	vojáci	3,8	vojáci	3,8
učitelé	3,3	policisté	2,7	učitelé	3,2	učitelé	2,9	učitelé	2,8	učitelé	2,8
politici	1,4	politici	1,7	politici	1,2	politici	1,3	politici	1,7	politici	1,8

Tab. 4: Míra autority jednotlivých profesí vnímaná jednotlivými skupinami

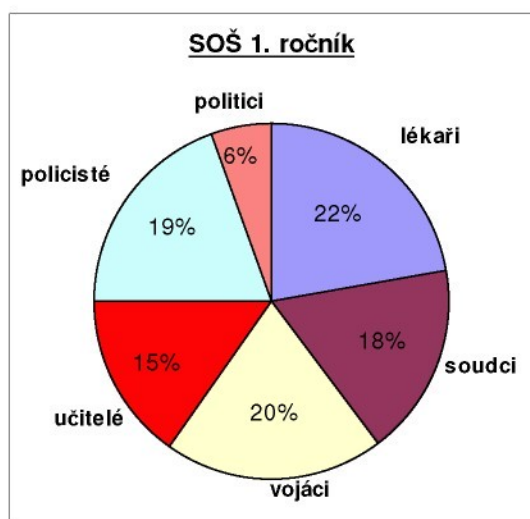
V grafech 7 – 13 je zaznamenáno, jak jednotlivé skupiny vnímají autoritu učitele v porovnání s autoritou ostatních profesí.

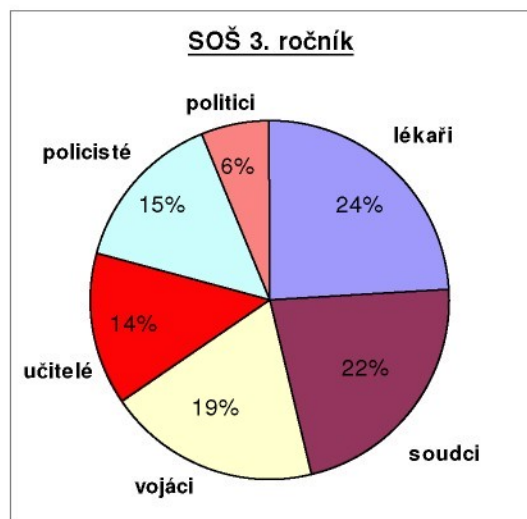
Graf 7

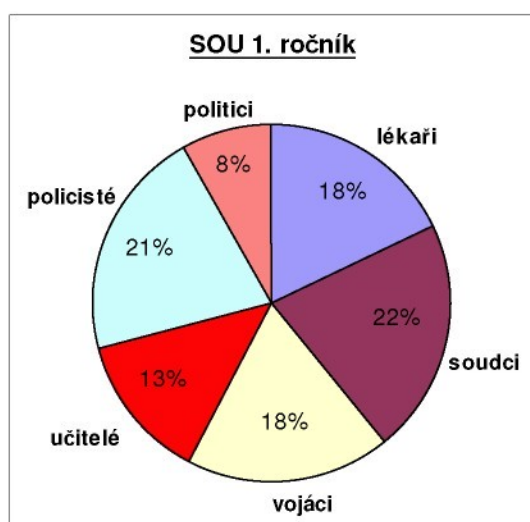
Graf 8

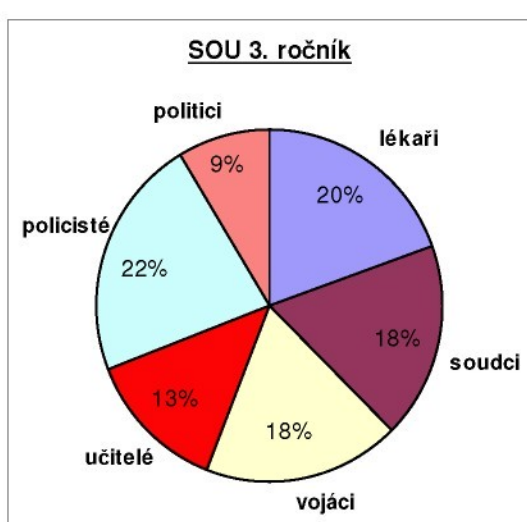
Graf 9

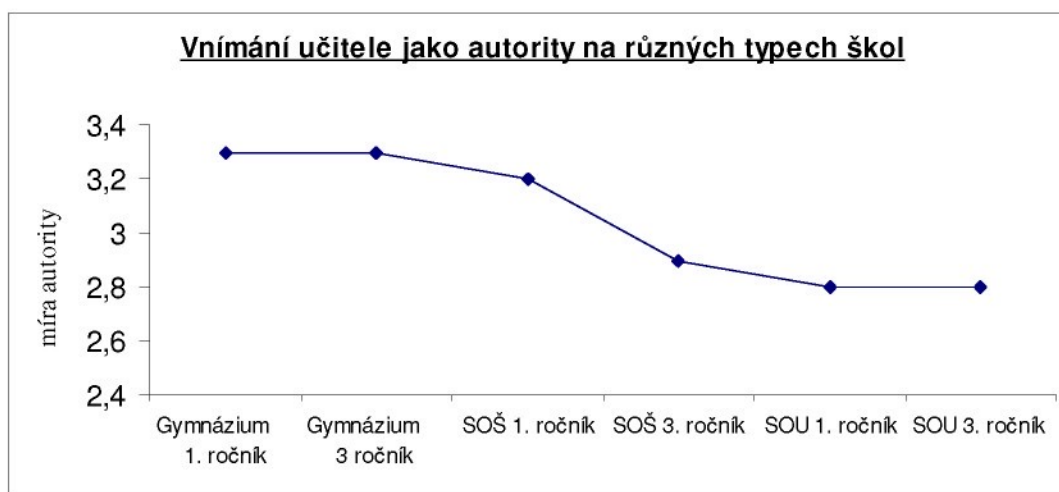
Graf 10

Graf 11

Graf 12

Graf 13

Srovnání všech ročníků

Učitelé se, až na jednu výjimku (Gymnázium 3. ročník), umístili na stejné pozici ve vnímání tohoto povolání jako autority. Z výše uvedených šesti profesí jsou učitelé na 5. místě. Nelze jednoznačně říci, zda je toto umístění špatným výsledkem, protože ostatní profese budí respekt samy o sobě a je těžké s nimi soupeřit v pojetí autority. Pro zajímavost se na prvních místech většinou umístili lékaři, na posledních pak politici.

Porovnáme-li, pro kterou skupinu je povolání učitele největší autoritou, dojdeme k závěru, že nejvíce chápou povolání učitele jako autoritu gymnaziální studenti, nejméně pak studenti středního odborného učiliště. Avšak je nutné podotknout, že tyto rozdíly jsou minimální.

Zamyslete se nad svým vztahem k následujícím osobám. Jsou pro Vás autoritou?

otec, matka, učitel, nejlepší kamarád, sourozenec, prarodiče, trenér nebo vedoucí oddílu (kroužku), jiná osoba

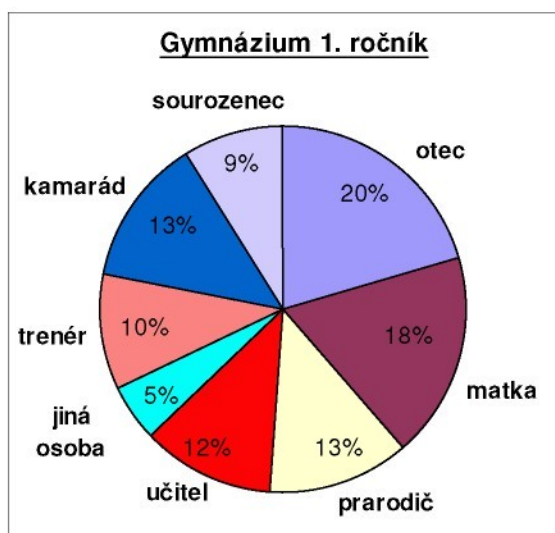
(Seřaďte následující osoby podle autority, kde 1 - nejmenší autorita, 8 – největší autorita)

Tabulka č. 5 uvádí, jak středoškolští studenti vnímají osoby, které se nejčastěji vyskytují v jejich okolí, jako autoritu. U jednotlivých osob v zeleném poli je uvedeno číslo, které udává míru jejich autority. Na prvních místech jsou uvedeny osoby, které vzbuzují největší autoritu, na posledních místech pak ty, které vzbuzují nejmenší autoritu.

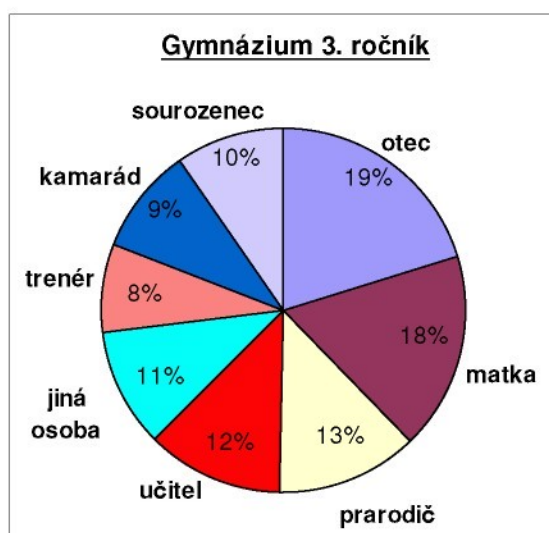
Gymnázium 1.ročník		Gymnázium 3.ročník		SOS .ročník		SOS 3.ročník		SOU 3.ročník		SOU 3.ročník	
otec	7,3	otec	7,3	matka	6,8	matka	7,1	matka	7	otec	7,1
matka	6,4	matka	6,3	otec	6,4	otec	6,9	otec	6,9	matka	7
kamarád	4,6	prarodič	4,5	sourozenec	4,3	prarodič	5,1	prarodič	5,1	prarodič	5,2
prarodič	4,5	učitel	4,4	prarodič	4,2	učitel	4,9	trenér	4	kamarád	4,5
učitel	4,1	jiná osoba	3,8	učitel	3,8	trenér	3,6	kamarád	3,8	učitel	3,9
trenér	3,7	sourozenec	3,5	kamarád	3,5	kamarád	3,3	sourozenec	3,8	sourozenec	2,5
sourozenec	3,2	kamarád	3,4	trenér	2,7	sourozenec	2,9	učitel	3,7	trenér	2,5
jiná osoba	1,8	trenér	2,8	jiná osoba	2,2	jiná osoba	2,3	jiná osoba	1,7	jiná osoba	2,5

Tab. 5: Míra autority učitele v porovnání s osobami, které se nejčastěji objevují v okolí středoškoláka

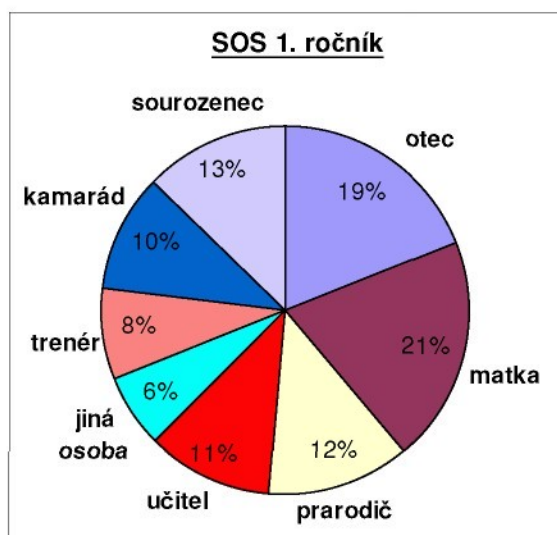
V grafech č. 14 – 20 je zaznamenáno, jak jednotlivé skupiny vnímají autoritu učitele v porovnání s autoritou ostatních osob, kterými jsou studenti nejčastěji obklopeni.

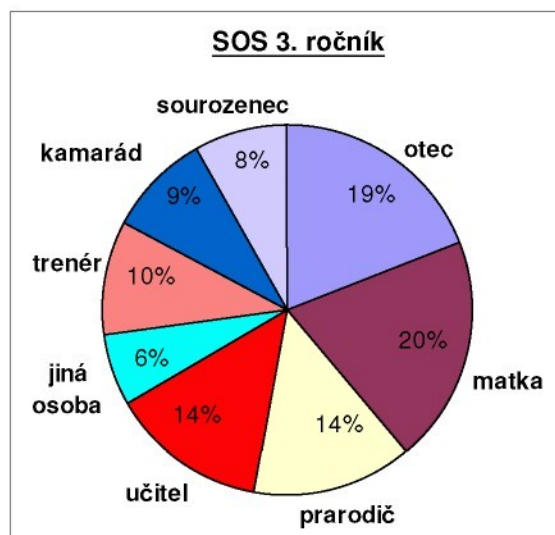
Graf 14

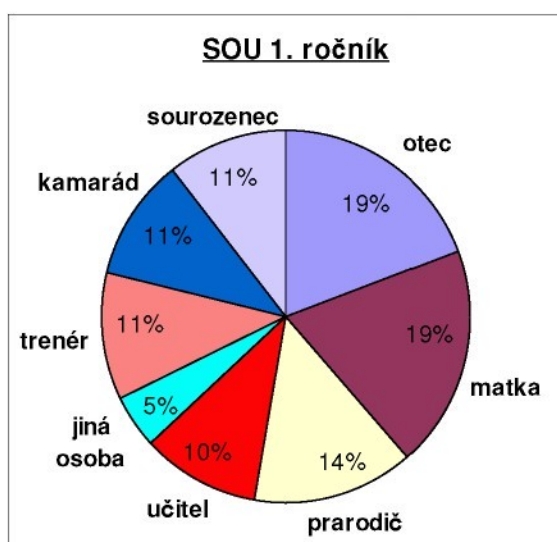
Graf 15

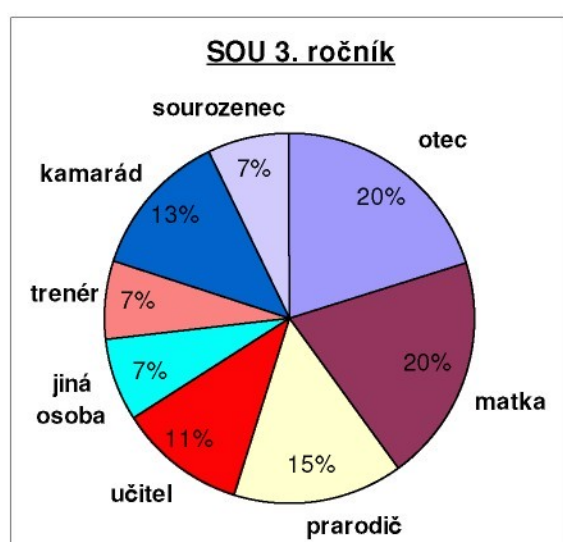
Graf 16

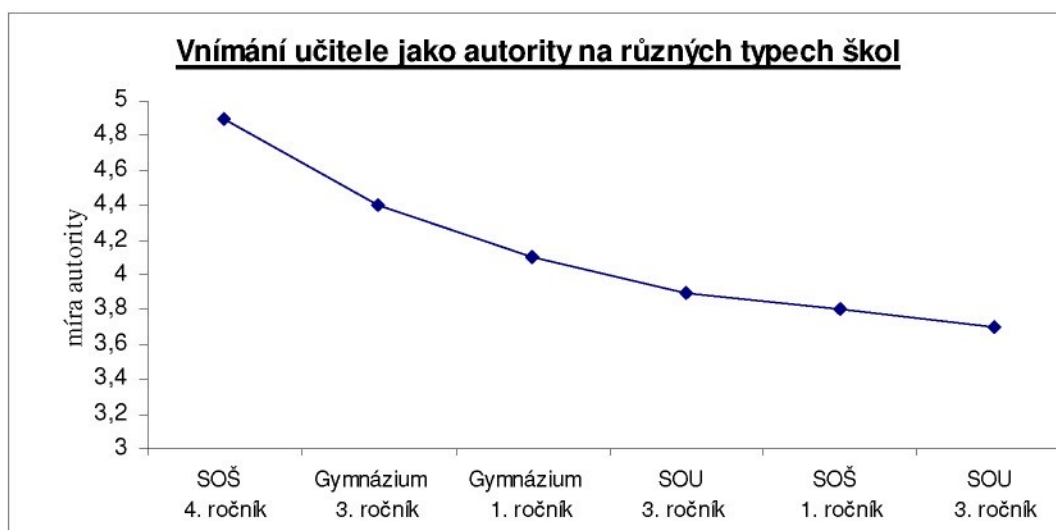
Graf 17

Graf 18

Graf 19

Graf 20

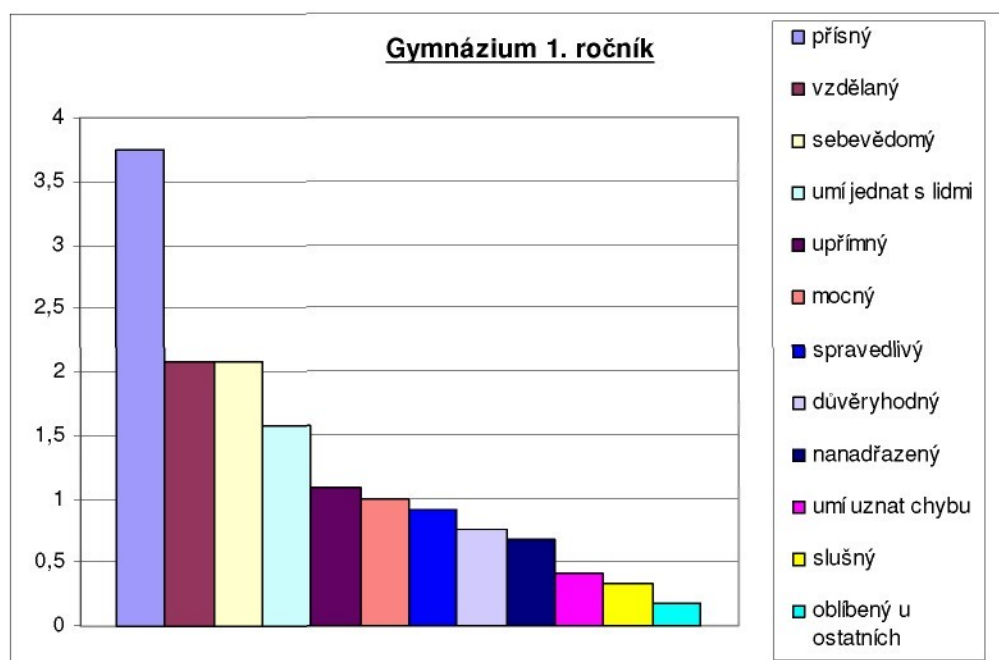
Srovnání všech ročníků

Ze všech ročníků nejvíce vnímají učitele jako autoritu třetí ročníky SOŠ a gymnázia. Nejméně pak chápou učitele jako autoritu 1. ročník SOU. U všech ročníků se na prvních místech objevují rodiče. U gymnaziálních ročníků je to otec a u SOŠ je to matka. U SOU se první místo střídá tak, že pro studenty prvního ročníku je největší autoritou matka, pro třetí ročník pak otec.

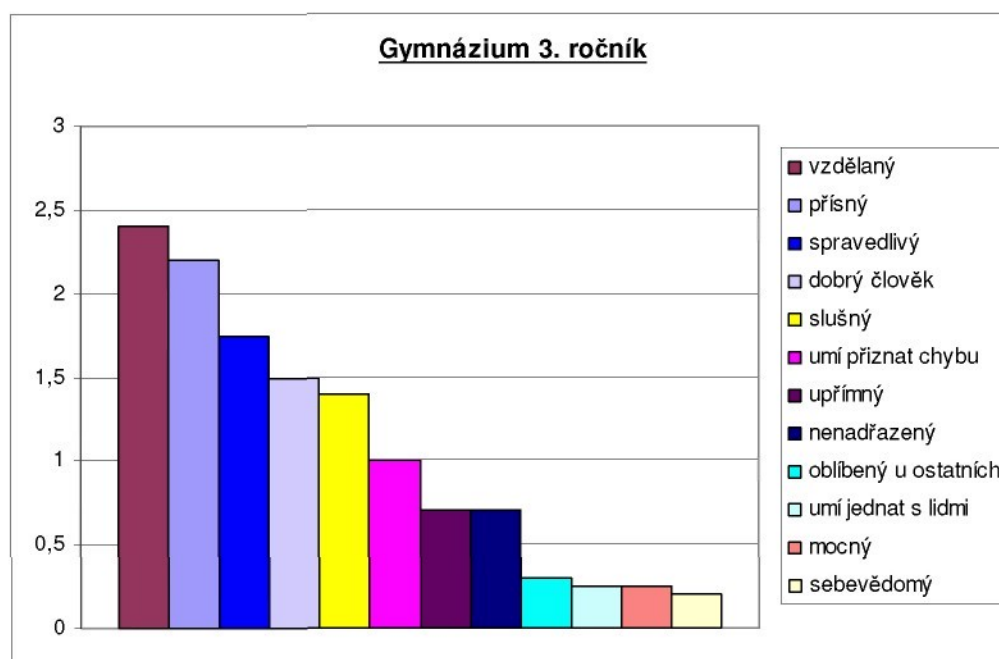
Představte si učitele, který má podle Vás největší autoritu. Přiřad'te k němu 5 z následujících vlastností, které ho nejvíce vystihují.

(Postupujte prosím podle pořadí, ve kterém ho první vlastnosti vystihují nejvíce)

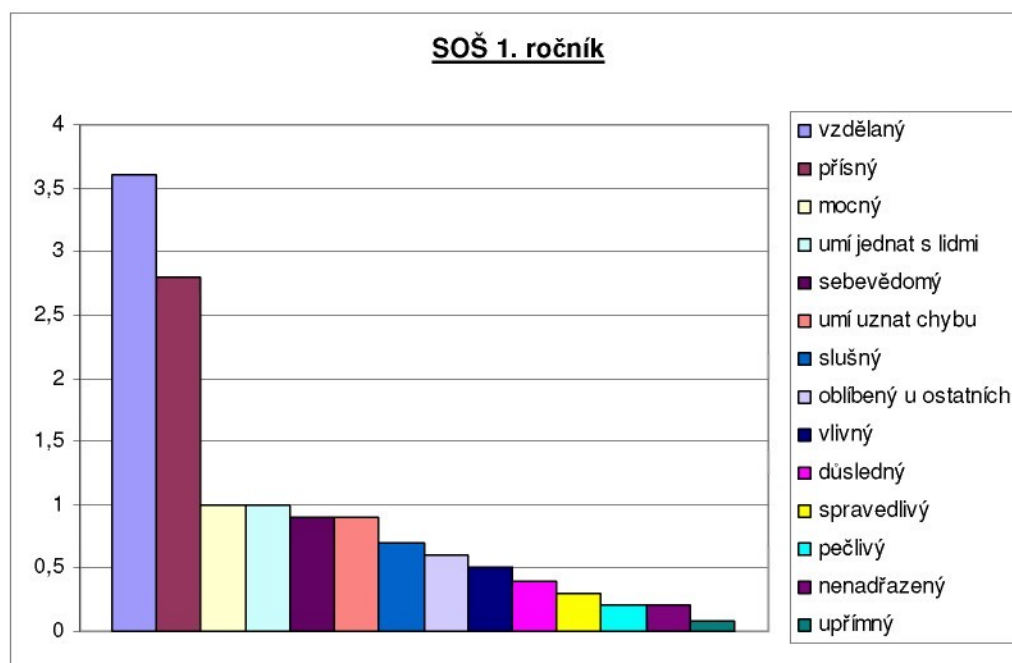
Jaké vlastnosti nejvíce charakterizují autoritativního učitele u různých typů zkoumaných skupin lze porovnat v grafech č. 21 – 26.

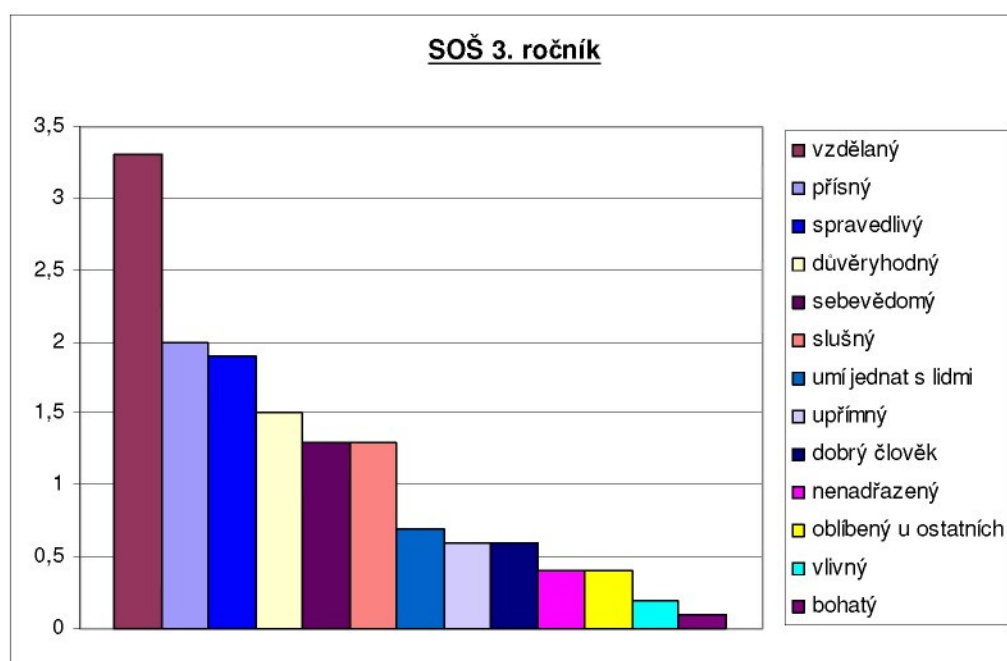
Graf 21: Vlastnosti nejvíce charakterizující učitele s autoritou

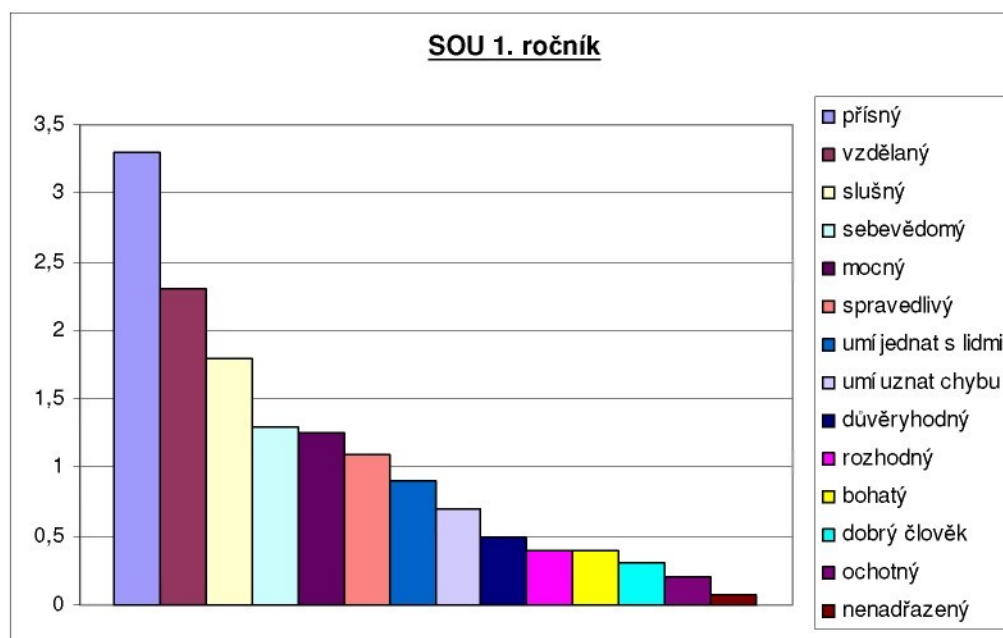
Graf 22: Vlastnosti nejvíce charakterizující učitele s autoritou

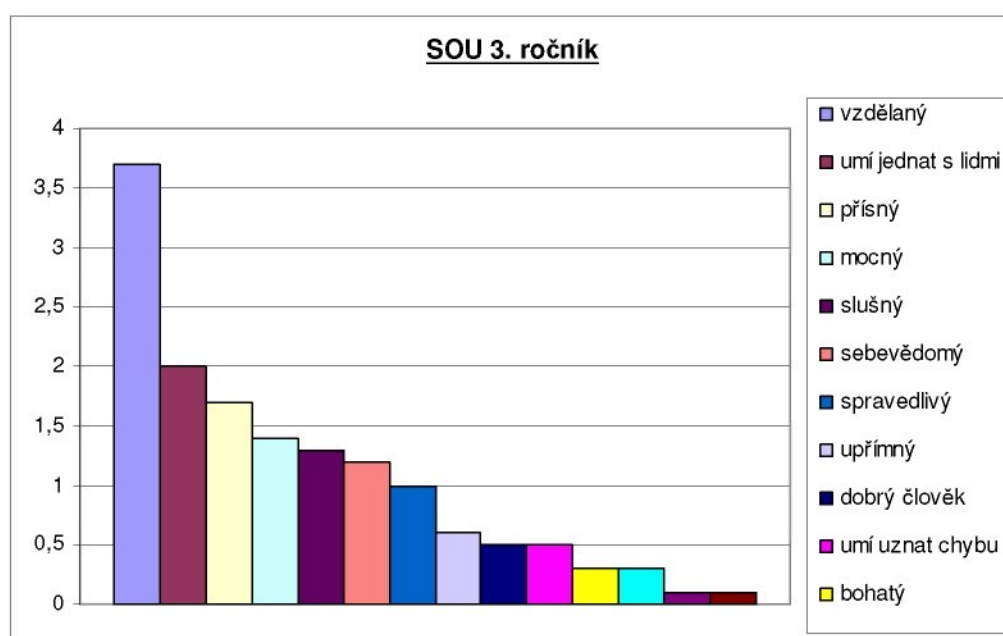
Graf 23: Vlastnosti nejvíce charakterizující učitele s autoritou

Graf 24: Vlastnosti nejvíce charakterizující učitele s autoritou

Graf 25: Vlastnosti nejvíce charakterizující učitele s autoritou

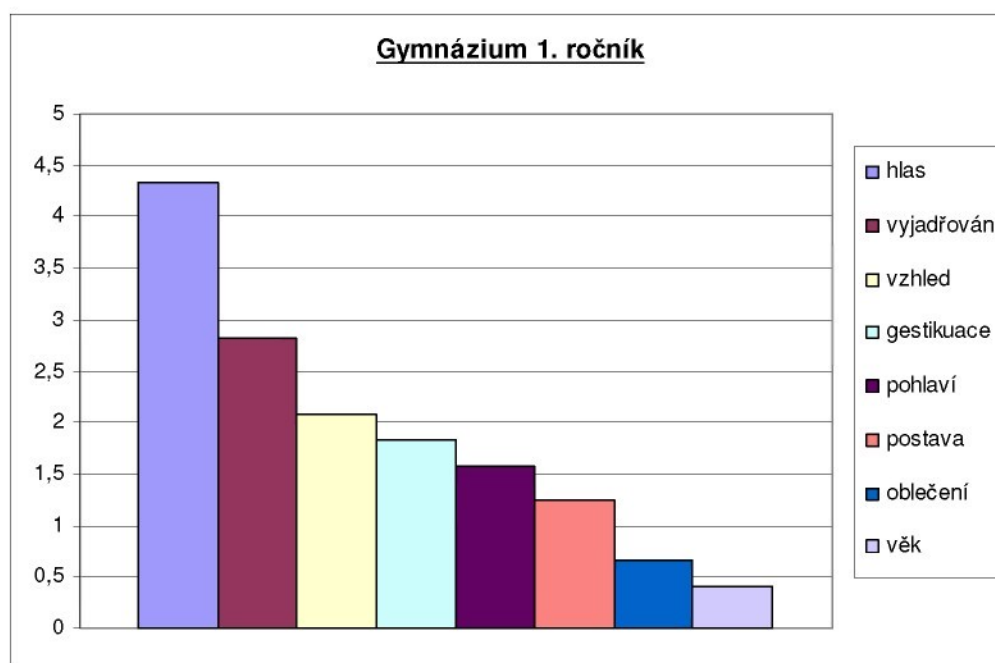
Graf 26: Vlastnosti nejvíce charakterizující učitele s autoritou

Srovnání všech ročníků

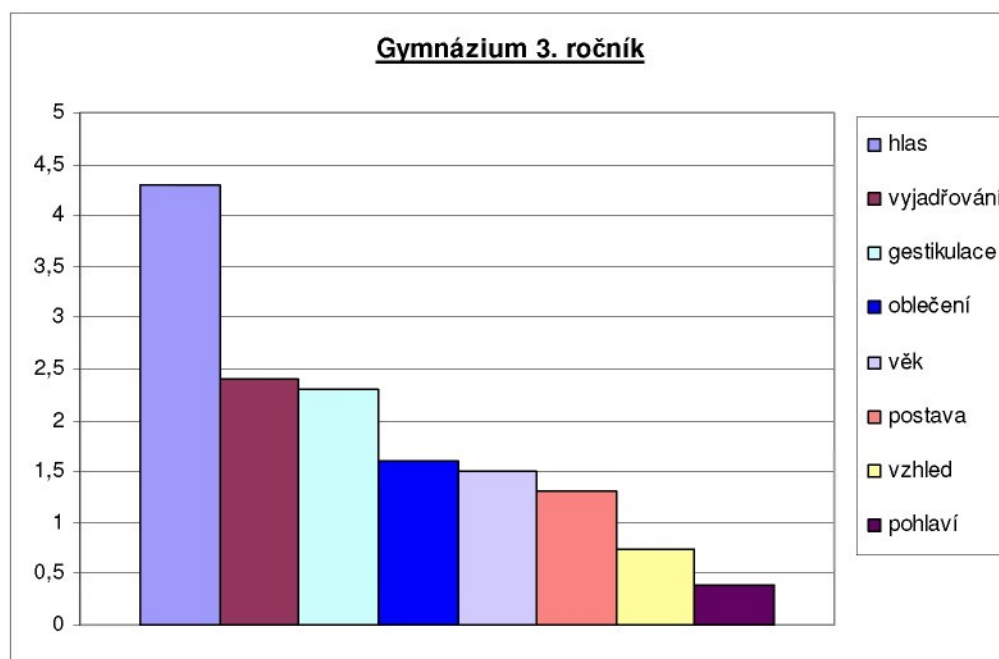
U všech skupin se na prvních dvou místech objevovali dvě stejné vlastnosti, a to vzdělanost a přísnost. Z těchto dvou se častěji objevovala vzdělanost. Pouze první ročníky gymnázia a SOU uvedly na první místo přísnost. Vlastnosti uvedené na třetím a dalších místech se již u jednotlivých ročníků liší.

Představte si učitele, ke kterému cítíte největší respekt a který má podle vás největší autoritu. Přiřadte k němu 5 z následujících vnějších vlastností, které mají největší vliv na jeho autoritu.

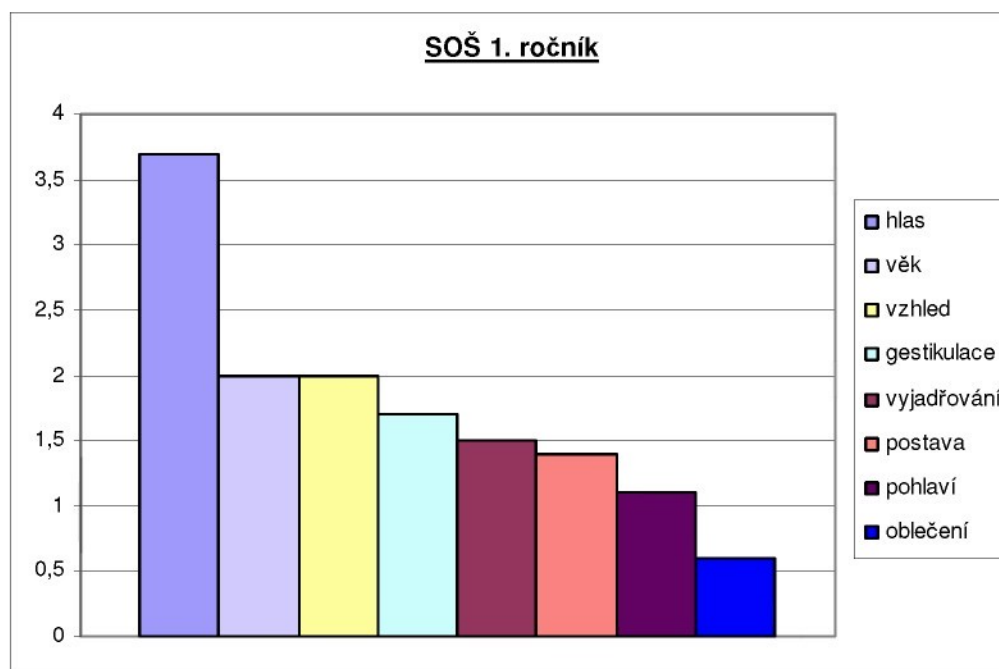
Jaké vlastnosti nejvíce charakterizují autoritativního učitele u různých typů zkoumaných skupin lze porovnat v grafech č. 27 - 32.

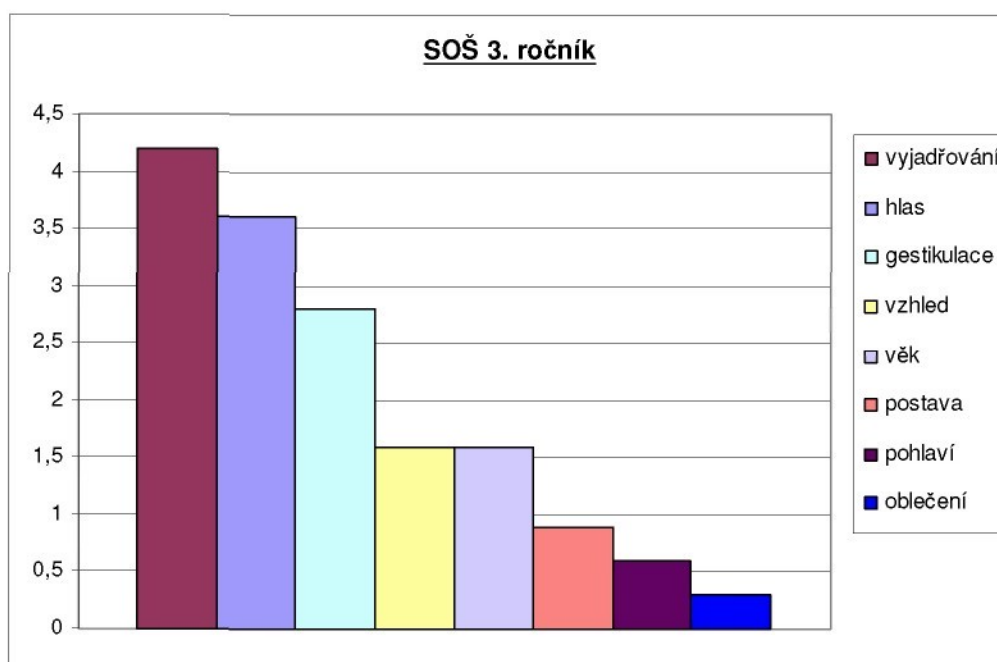
Graf 27: Vlastnosti nejvíce charakterizující učitele s autoritou

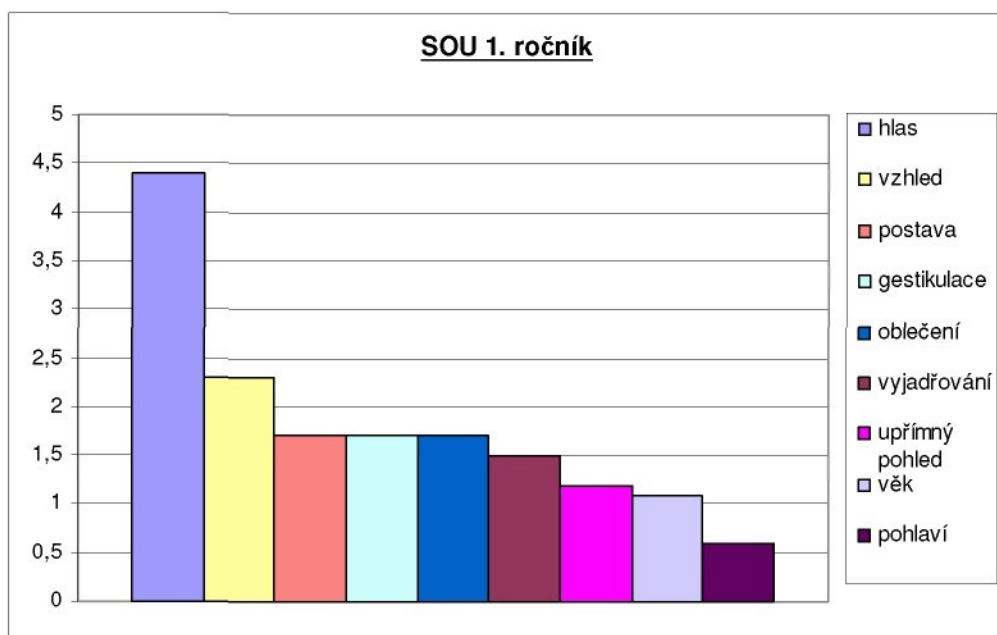
Graf 28: Vlastnosti nejvíce charakterizující učitele s autoritou

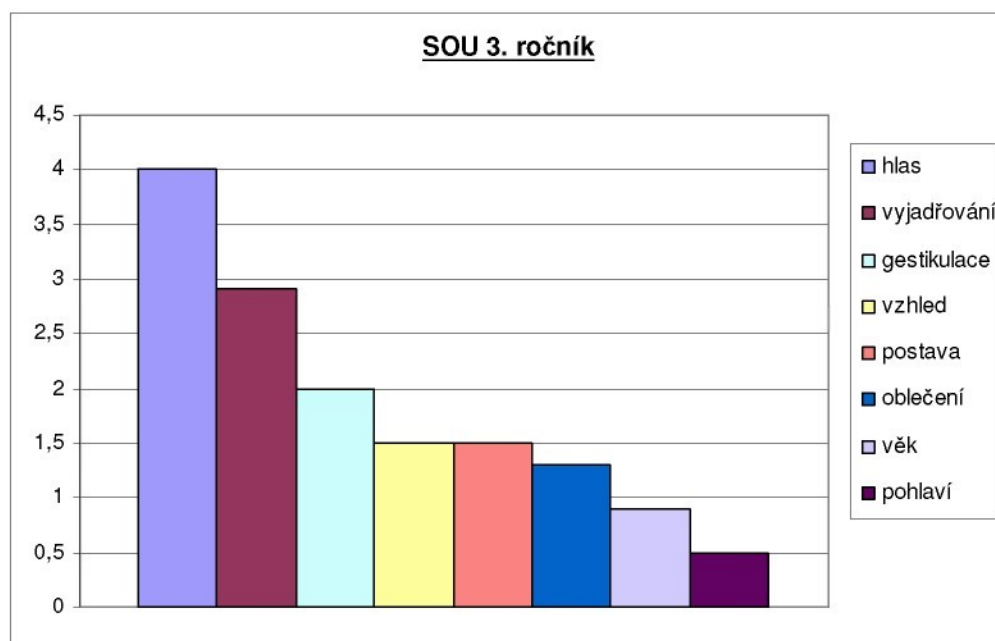
Graf 29: Vlastnosti nejvíce charakterizující učitele s autoritou

Graf 30: Vlastnosti nejvíce charakterizující učitele s autoritou

Graf 31: Vlastnosti nejvíce charakterizující učitele s autoritou

Graf 32: Vlastnosti nejvíce charakterizující učitele s autoritou

Srovnání všech ročníků

Vnější vlastností, která má podle dotázaných největší vliv na učitelovu autoritu, je hlas. Kromě čtvrtého ročníku SOŠ ji uvedly všechny skupiny na prvním místě. Mezi dalšími vlastnostmi z uvedených, které přidávají nejvíce pedagogovi na autoritě, je podle pořadí jeho vyjadřování, gestikulace a vzhled. Ostatní vlastnosti se umístily u jednotlivých skupin na různých místech. Nejméně podle studentů ovlivní autoritu učitele pohlaví. U odpovědi jednotlivých skupin není zásadní rozdíl.

Představte si svého učitele, který má podle Vás má největší autoritu a odpovězte na níže uvedené otázky:

a. Jakým způsobem Vás tento učitel motivuje k učení a plnění povinností?

Gymnázium 1. ročník

U prvního ročníku gymnázia se vyskytují dvě skupiny respondentů se stejným počtem odpovědí. Jedna skupina respondentů uvádí, že je pro ně motivující přísnost a tvrdost učitele, vyhrožování propadnutím a dávání častých písemek, na které se neupozorňuje dopředu. Druhá skupina neupřednostňuje tresty, ale zdůrazňuje, že záleží na výkladu učitele. Hodiny takového učitele jsou zábavné, studenti si látku pamatují a nemusí se již učit doma. Dále jsou tyto hodiny obohacovány povídáním, diskusí, různými články a předměty, podle kterých si studenti více pamatují. Jedna odpověď nezapadá ani do jedné ze dvou zmiňovaných skupin. Zní: „Studenti by se měli motivovat k výsledkům sami.“

Gymnázium 3. ročník

Odpovědi u této skupiny zní různě. Například učitel s autoritou dokáže všechny své požadavky opodstatnit a nedávat rozkazy bez vysvětlení. Nenutí studenty do učení, ale zároveň mu to není jedno. Jeden student se u této odpovědi zmiňuje o „přirozené nutnosti“. Učitel je ke všem spravedlivý, vstřícný a má osobitý styl. Získá si studenty tak, že se žáci v hodinách nenudí a baví je. Je zábavný. Další respondenti odpovídají, že takový učitel je motivuje písemkami a výhružkami, že ze studentů nic nebude. Další respondenti uvedli, že nejsou motivováni ničím, ale nechtějí poslouchat „řev“ učitele. Jeden respondent se svěřil, že má strach z následků, které budou, když něco nesplní a že se stydí, když slíbí, že se něco naučí a pak se na to „vykašle“.

SOŠ 1. ročník

U této skupiny se vyskytlo mnoho různých odpovědí. Učitel žáky prvního ročníku SOŠ motivuje například svým příjemným jednáním, že se pak žáci těší na každou hodinu a také tím, že dokáže pomoci v nesnázích. Mnoho respondentů uvedlo i prvky, které se spíše týkají motivace trestem. Například poznámky, dávání špatných známek za nesplnění úkolů, zvyšování hlasu a zkoušení, písemky každý týden, vyhrožování propadnutím a různé jiné tresty. Jeden respondent je motivován tím, že mu učitel připomíná, aby se zamyslel nad svou budoucností a to ho nutí na sobě pracovat víc a víc. Dva respondenti uvedli, že je učitel nemotivuje ničím. Jeden respondent uvedl, že se více snaží, slíbí-li mu vyučující, že dříve skončí hodina. Dva respondenti uvedli, že se látku naučí tím, že se stále v hodinách opakuje, dokud ji žáci neovládají.

SOŠ 3. ročník

Nejčastější odpovědí této skupiny je, že je k učivu nejvíce donutí přísný a neoblomný učitel, který uplatňuje tresty jako špatné známkování, ponižování a vyhrožování, že žáci nebudou připuštěni k maturitě. Další skupina respondentů uvádí, že je nutí k učení častým zkoušením a psaním testů. Jiní respondenti uvedli, že jsou motivováni nejen výhružkou trestu, ale i odměnou nebo pochvalou. Jeden respondent se vyjádřil, že ho předmět, který učí tento pedagog baví a že se učí především kvůli sobě, aby mohl pokračovat v dalším studiu a je jen o to příjemnější mít k tomu dobrého a vzdělaného učitele. Jedna odpověď zní: „Učitel mě motivuje výhružkou trestu smrti, případně ukřižováním hlavou dolů.“ Doufejme, že v tomto případě byla užita nadsázka...

SOU 1. ročník

Znovu se zde nejvíce objevuje slovo trest a přísnost. Trestem je myšleno především přísné zkoušení a nečekané prověrky. Respondenti také zdůrazňují, že záleží na způsobu podání látky, vysvětlení, zájmu učitele, zda mu jeho posluchači rozumí, rozebrání učiva více dopodrobna. Jednou z odpovědí je, že učitel musí být normální, jak všichni ostatní a nesmí „buzerovat“.

SOU 3. ročník

U této skupiny se zase nejvíce vyskytuje slovo přísný učitel, ale už ne tolik slovo trest. Respondenti spíše odpovídají, že záleží na způsobu vysvětlení látky. Upřednostňují formu legračního výkladu a vysvětlení. Dále je motivuje zdůrazňování toho, že vzdělání je důležité k tomu, aby člověk něco dokázal a ovlivnil tak svou budoucnost. Dva žáci uvedli, že by rádi dosáhli úrovně svého oblíbeného učitele. Je pro ně vzorem svou vzdělaností, umem a autoritou u žáků. Objevuje se zde i odpověď, kde se vyskytuje výhrůžka vyloučením ze školy, když se žák neučí a neplní své povinnosti. Jeden respondent není motivován nijak. Jednou z odpovědí je: „Dává nám najevo, že když povinnosti neplníme, je to jen náš problém a jemu to „nevadí“.“

Srovnání všech ročníků

V odpovědích studentů se často vyskytují hovorové výrazy, které nebyly záměrně měněny a jsou označeny pouze v uvozovkách. To z toho důvodu, aby odpovědi nebyly příliš pozměněny a nezkrcovaly příliš vyjádření žáků. U všech skupin se vyskytovaly čtyři typy odpovědí.

Nejvíce zastoupena zde byla skupina, kde respondenti uvádějí, že jsou motivováni trestem a přísným neoblomným chováním učitele.

Druhá skupina upřednostňuje spravedlivé a vstřícné chování učitele, který dokáže zkoncipovat svou výuku zábavnou formou a různými příspěvky, díky nimž si studenti látku lépe pamatují.

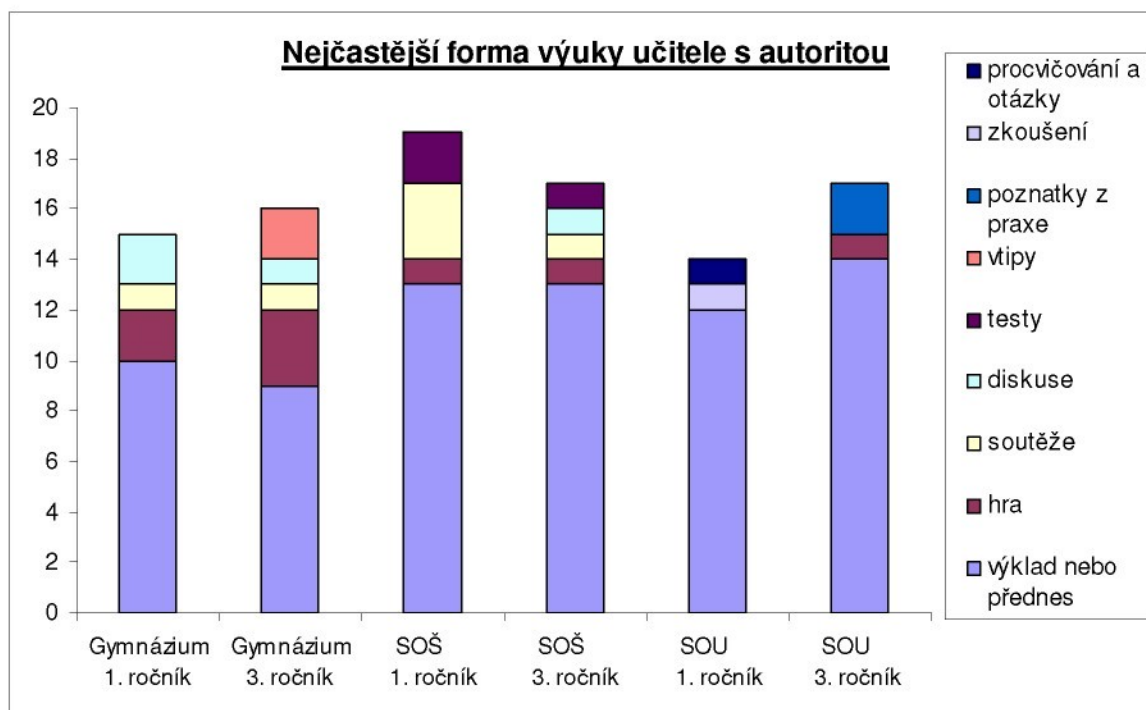
Podstatně méně je zastoupen třetí typ odpovědi. Zde se žáci zmiňují o tom, že by se měli motivovat sami, protože věří, že vzdělání jim může pomoci k dosažení lepší budoucnosti, a že se učí kvůli sobě samým.

Posledním typem odpovědi je, že žáci nejsou motivováni nijak.

Srovnáme-li odpovědi skupin respondentů, dojdeme k závěru, že žádné zásadní rozdíly se ve velké míře neobjevily. Snad jen, že první ročníky častěji uváděly motivaci trestem. U třetích ročníků se tyto odpovědi častěji střídaly s motivací odměn. Shrňme-li počet výskytů jednotlivých odpovědí, pak nejčastěji uváděly všechny skupiny, že nejvíce je donutí k učení zvyšování hlasu, špatné známkování, výhrůžky a časté písemky.

b. Jaká je jeho nejoblíbenější forma výuky (hra, výklad, diskuse, soutěže...)?

Uvedené odpovědi jsou znázorněny v grafu č. 33.

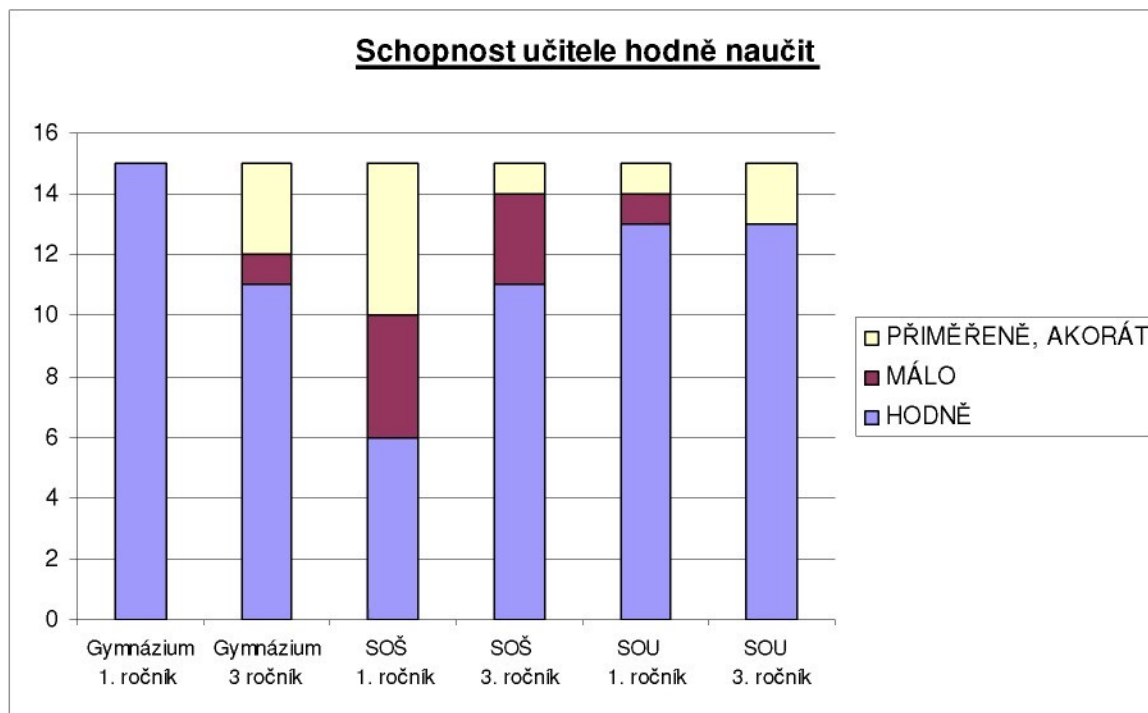
Graf 33

Srovnání všech ročníků

Nejoblíbenější formou výuky učitele s autoritou je jednoznačně výklad nebo přednes. Nejčastěji tak odpovídali studenti třetího ročníku SOU a nejméně ročníky gymnázia. Jako další oblíbenou formu výuky uvedli hru a nebo také spojení „škola hrou“. Mezi dalšími odpověďmi zazněly i soutěže, diskuse, testy. Dva respondenti třetího ročníku SOU upřednostňují poznatky z praxe ve výučních oborech. Dále podle studentů učitel s autoritou upřednostňuje i procvičování během hodiny pomocí otázek a zkoušení.

c. **Je schopen tento učitel Vás naučit hodně nebo málo?**

Uvedené odpovědi jsou znázorněny v grafu č.34.

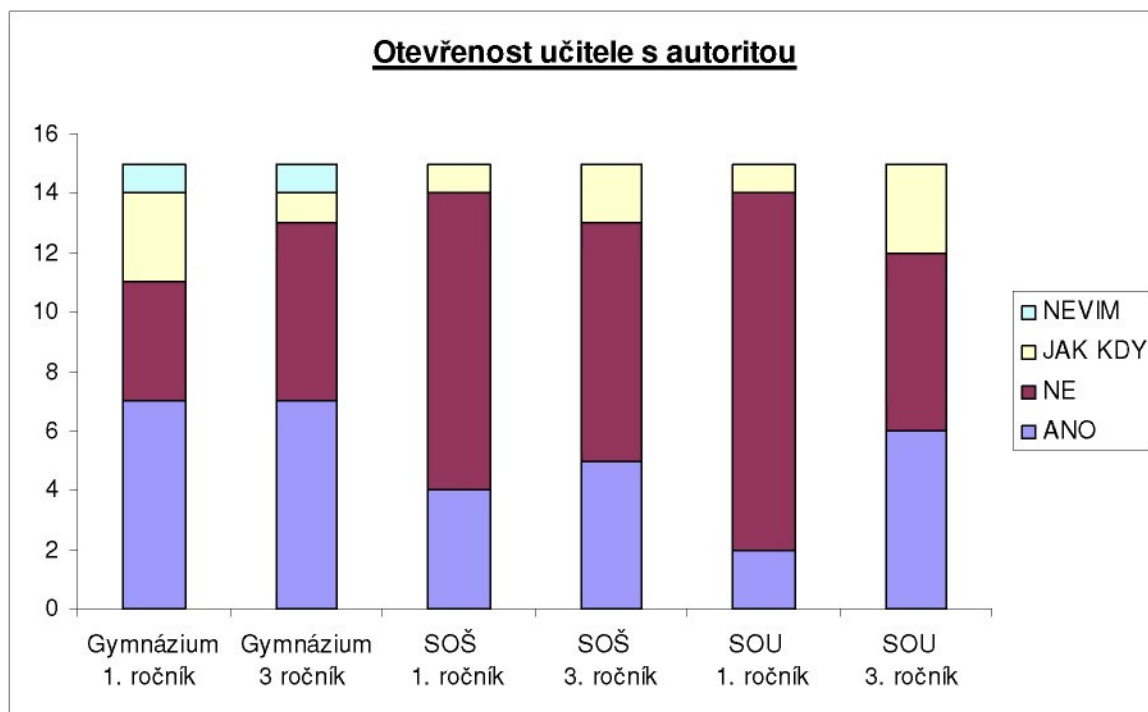
Graf 34

Srovnání všech ročníků

Odpověď, že učitel s autoritou je schopen naučit hodně, uvedli nejčastěji ve svých odpovědích studenti gymnázia. Dále tak ve velké míře odpovídaly i oba ročníky SOU. Nejméně tato odpověď byla zaznamenána u studentů prvního ročníku střední odborné školy. Jeden student gymnázia třetího ročníku poznamenal, že takový učitel je schopen jej naučit hodně a s minimálním úsilím.

d. Je vůči svým žákům otevřený? Dokáže mluvit o svém soukromí, rodině, zážitcích mimo školu apod.?

Uvedené odpovědi jsou znázorněny v grafu č. 35.

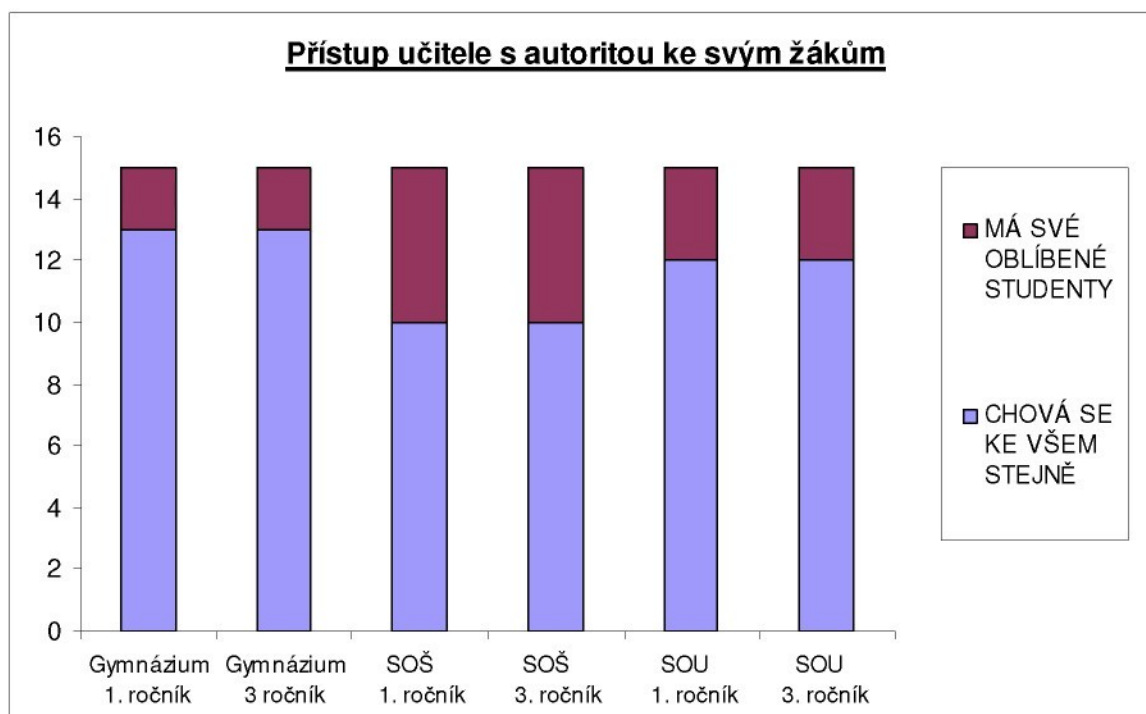
Graf 35

Srovnání všech ročníků

U této otázky studenti spíše odpovídali, že učitel není vůči svým žákům otevřený. Nejčastěji tak odpověděli žáci prvního ročníku SOU. Žáci obou tříd gymnázia uvedli nejčastěji ze všech dotazovaných skupin, že učitel s autoritou dokáže být ke svým svěřencům otevřený, a že s nimi dokáže mluvit i o zážitcích mimo školu. Jeden respondent napsal, že takového učitele zajímá pouze výuka a výsledky. Jeden gymnazista třetího ročníku dodal, že soukromí je každého věc a že tím nikoho neobtěžuje. Jeden naopak dodal, že tento učitel rád mluví o sobě a že se tak s žáky více sblíží, což mu pomáhá. Vyskytly se i odpovědi „jak kdy“, což znamená že často záleží na situaci.

e. **Má ke každému žákovi osobní přístup nebo má jen své oblíbené studenty?**

Uvedené odpovědi jsou znázorněny v grafu č. 36.

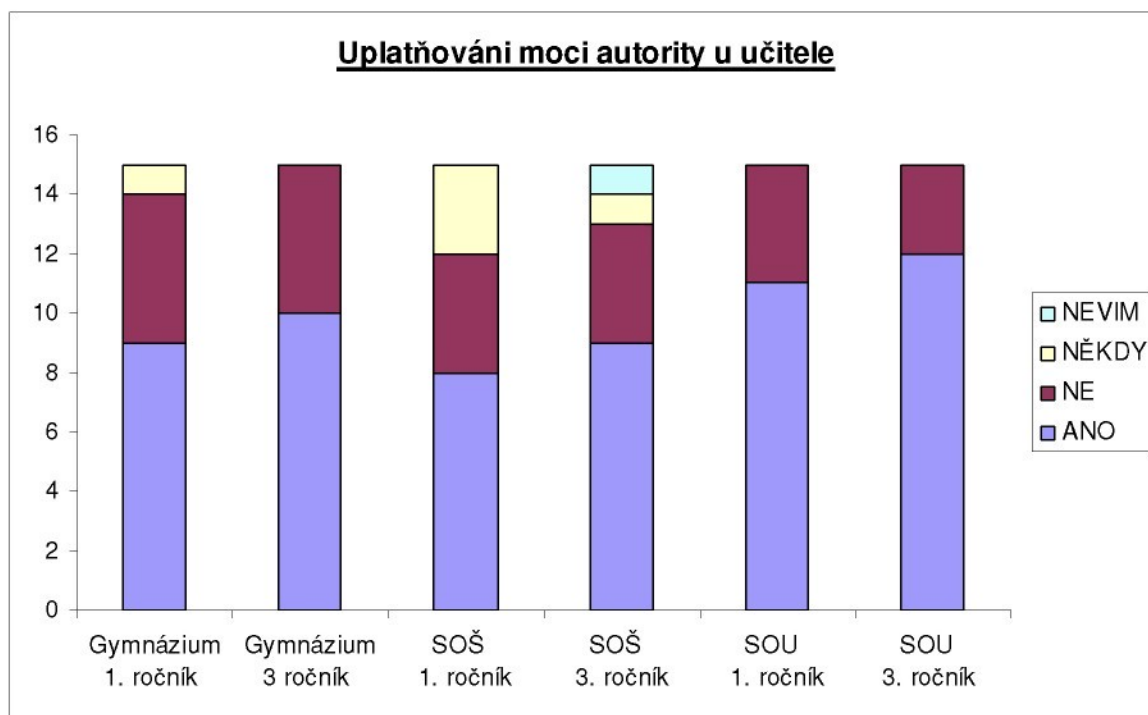
Graf 36

Srovnání všech ročníků

Odpověď, že učitel s autoritou se chová ke všem studentům stejně, uvedli nejčastěji ve svých odpovědích studenti gymnázia. Nejméně tato odpověď byla zaznamenána u studentů střední odborné školy. Zajímavé ovšem je, že poměr odpovědí je u žáků prvních a třetích ročníků stejných škol stejný. Jeden žák třetího ročníku gymnázia dodal, že takový učitel má osobní přístup jen k těm studentům, kteří o to stojí. Jeden respondent SOŠ prvního ročníku se zmínil, že záleží na osobních schopnostech dítěte a druhý dodává, že takovýto učitel spíš škodí těm, kterým učivo nejde a pořád je vyvolává.

f. Je si vědom své moci? Zdůrazňuje své autoritářství?

Uvedené odpovědi jsou znázorněny v grafu č. 37.

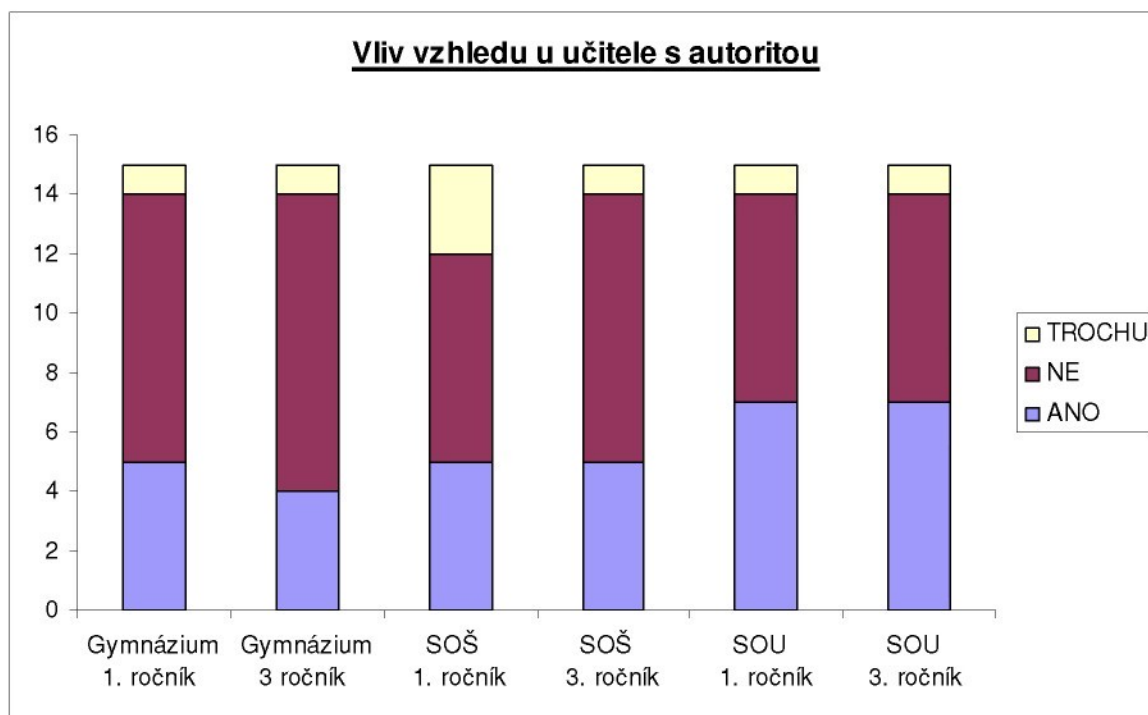
Graf 37

Srovnání všech ročníků

Většina odpovědí na tuto otázku je ano. Učitelé podle žáků své autoritářství často zdůrazňují. Nejčastěji tak odpovídali žáci obou ročníků SOU. Nejméně často pak studenti prvního ročníku SOŠ. Ve stejné míře se u všech skupin vyskytla odpověď ne, tedy že učitelé, kteří jsou pro žáky autoritou nedávají najevo svou moc.

g. Ovlivňuje ve Vašem případě jeho autoritu i vzhled?

Uvedené odpovědi jsou znázorněny v grafu č. 38.

Graf 38

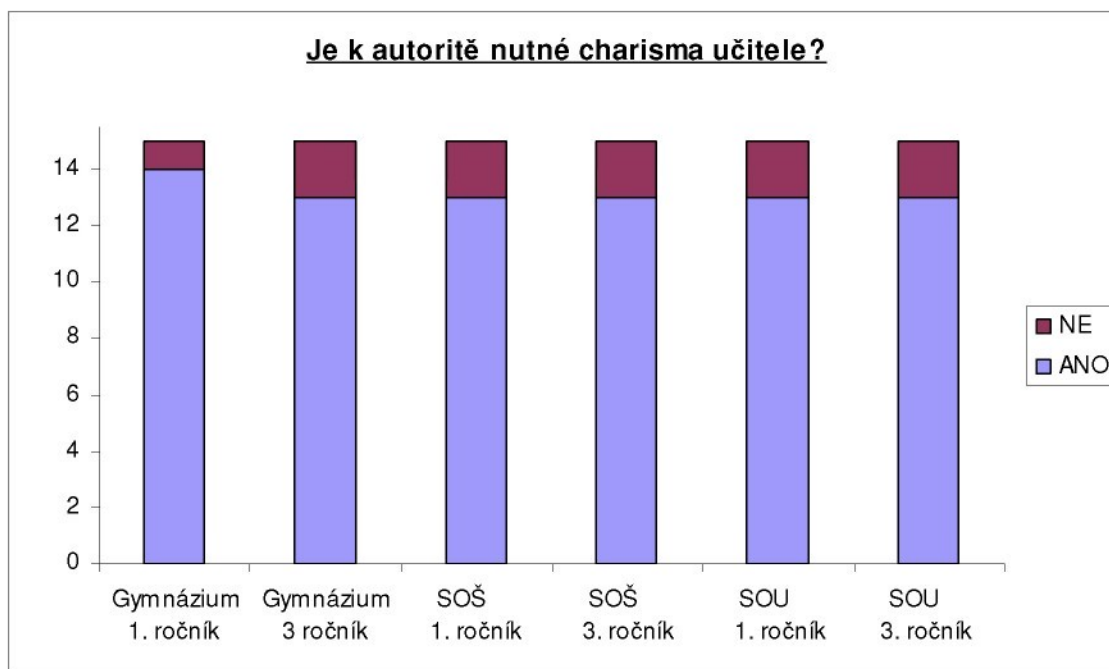
Srovnání všech ročníků

U této otázky nejsou mezi jednotlivými skupinami výrazné rozdíly, přesto na tuto otázku bylo nejčastěji zodpovězeno ano u obou ročníků středního odborného učiliště. Naopak žáci třetího ročníku gymnázia nejčastěji odpověděli, že vzhled neovlivňuje autoritu učitele. Tato otázka může udávat, jaké hodnoty v jaké míře jednotlivé skupiny vyznávají.

h. Domníváte se, že je obdařen jakýmsi charismatem, které je mu dáno od přírody?

(charisma – osobní kouzlo, zvláštní schopnost budit u ostatních lidí úctu, respekt a obdiv)

Uvedené odpovědi jsou znázorněny v grafu č. 39.

Graf 39

Srovnání všech ročníků

Převážná většina studentů všech dotazovaných skupin se ve stejném poměru domnívá, že učitel, který má autoritu, je většinou obdařen charismatem - osobním kouzlem, které je mu dáno od přírody.

i. V čem je pro Vás největším vzorem?

Gymnázium 1. ročník

U této skupiny je nejčastěji uváděno, že takového učitele žáci obdivují nejčastěji kvůli způsobu jeho chování a jednání s lidmi. Vlastnosti, které by chtěli sdílet s učitelem, jsou přísnost, vzdělanost, schopnost sjednat si v klidu pořádek a schopnost vtipně podat

danou látku. Dále na něm obdivují jeho cílevědomost, že si dokáže jít za svým cílem a tím dokáže motivovat i ostatní. Dva respondenti odpověděli, že je pro ně vzorem díky tomu co ve svém životě dokázal a co se naučil. Jeden respondent napsal, že za vzor nepovažuje učitele.

Gymnázium 4. ročník

Nejčastějšími odpověďmi na tuto otázku jsou zde vlastnosti jako moudrost, rozumnost, inteligence, slušnost, znalost. Dále přehled a vědomosti i v jiných předmětech. Čtyři respondenti uvedli, že pro ně takový učitel není vzorem v ničem. Jeden respondent naopak odpověděl ve všem. Další studenti by chtěli být podobní svému učiteli v postoji k životu a tím, že dokáže být nad věcí.

SOŠ 1. ročník

Pět respondentů odpovědělo, že pro ně tento učitel není v ničem vzorem. Většině dotázaných imponuje vzdělanost učitele. Dalšími učitelovými vlastnostmi, o kterých se žáci zmiňují, jsou důvěryhodnost, vtip, důslednost, schopnost rychle řešit problémy a schopnost naučit. Pro jednoho respondenta je vzorem díky své přísnosti. Jeden ze studentů uvedl, že mu u učitele imponuje znalost mnoha věcí, týkajících se praktického života a zároveň věcí, o kterých ani neslyšel.

SOŠ 4. ročník

Osm respondentů uvedlo, že tento učitel pro ně není vzorem v ničem. Jeden respondent uvedl, že tento učitel vzbuzuje autoritu na první pohled, aniž by něco udělal. Dále odpovídají, že by chtěli být jako on v jeho znalostech, rozhodování, autoritě a schopnosti rychle si sjednat pořádek. Další skupina uvádí, že by chtěli být vzdělaní, inteligentní a sečtělí jako on.

SOU 1. ročník

Šest respondentů uvedlo, že učitel s autoritou, kterého si představují, pro ně není vzorem. Další dva by se mu rádi podobali v jeho charakteru a povaze. Další část této skupiny odpovíděla, že obdivují jeho vysoké vzdělání a cílevědomost. Jeden student by chtěl být stejně tvrdý a neoblomný podle vzoru svého učitele. Tři žáci uvedli, že je pro ně

tento učitel vzorem i v oblasti, která se týká jeho zevnějšku. Chodí slušně oblečený. Jeden student obdivuje dlouhé vlasy svého vyučujícího a jeho znalosti v oblasti předmětu elektro.

SOU 4. ročník

Studenti této skupiny nejčastěji odpovídali, že je pro ně vzorem díky jeho vzdělanosti, inteligenci a umu. Váží si jej pro jeho znalosti a zkušenosti. Zároveň jim imponuje jeho pohodový přístup, projev a způsob života. Pro dva z dotázaných není učitel vzorem. Jeden z respondentů takového učitele přirovnal k metafoře „chodící knihovny“, z čehož plyne, že si jej váží pro jeho znalosti.

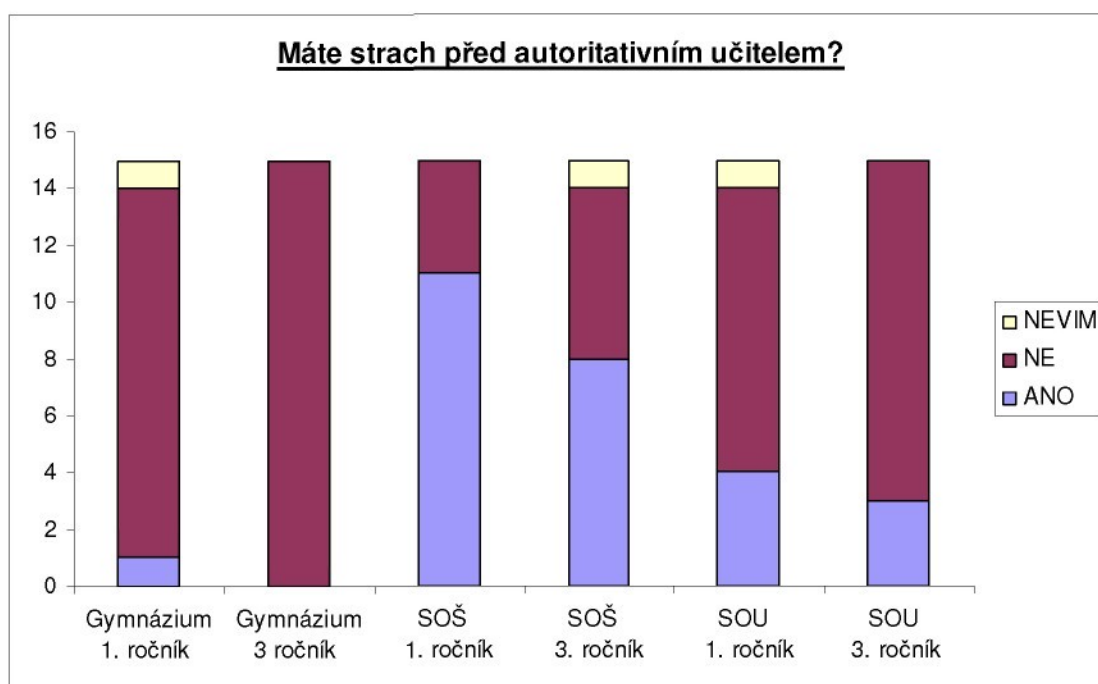
Srovnání všech ročníků

Zhodnotíme-li odpovědi na tuto otázku, je překvapující, že pro spoustu studentů učitel s autoritou není vzorem v ničem. V podstatě studenti ale odpovídají u jednotlivých skupin stejně. Jen u prvního ročníku SOU se častěji vyskytlo, že svého učitele obdivují pro jeho zevnějšek a pro to, jak chodí oblíkaný. Vlastností učitele, která nejvíce všem skupinám imponuje je vzdělanost.

Jak se cítíte před učitelem, který je pro vás autoritou při osobní komunikaci?

a, **máte strach?**

Odpovědi na tuto otázku jsou znázorněny v grafu č. 40.

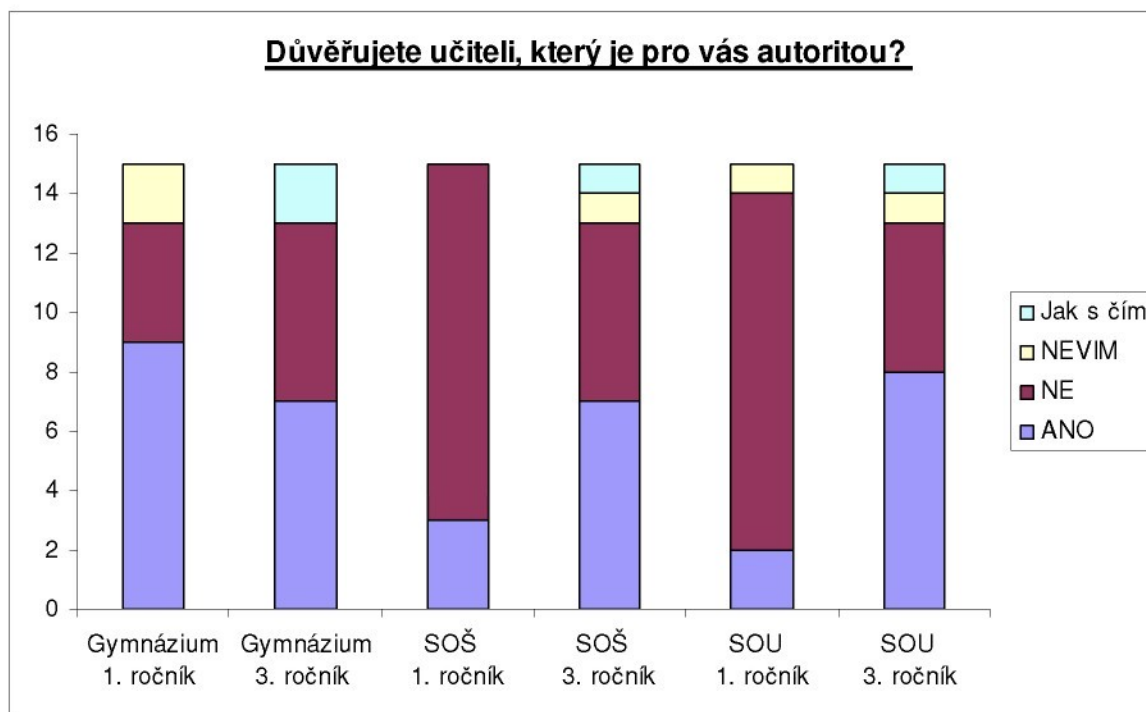
Graf 40

Srovnání všech ročníků

Většina respondentů gymnaziálních tříd a tříd SOU uvedla, že strach před učitelem, který je pro ně autoritou, nemá. Poměrně výrazně se vyjímají výsledky SOŠ, ve kterých studenti většinou odpovídají, že před učitelem s autoritou mají strach. Někteří žáci dodali, že strach mají tehdy, když nevědí, co odpovědět. Záleží jim na svém dobrém projevu.

b, dokážete se mu svěřit, důvěřujete mu?

Odpovědi na tuto otázku jsou znázorněny v grafu č. 41.

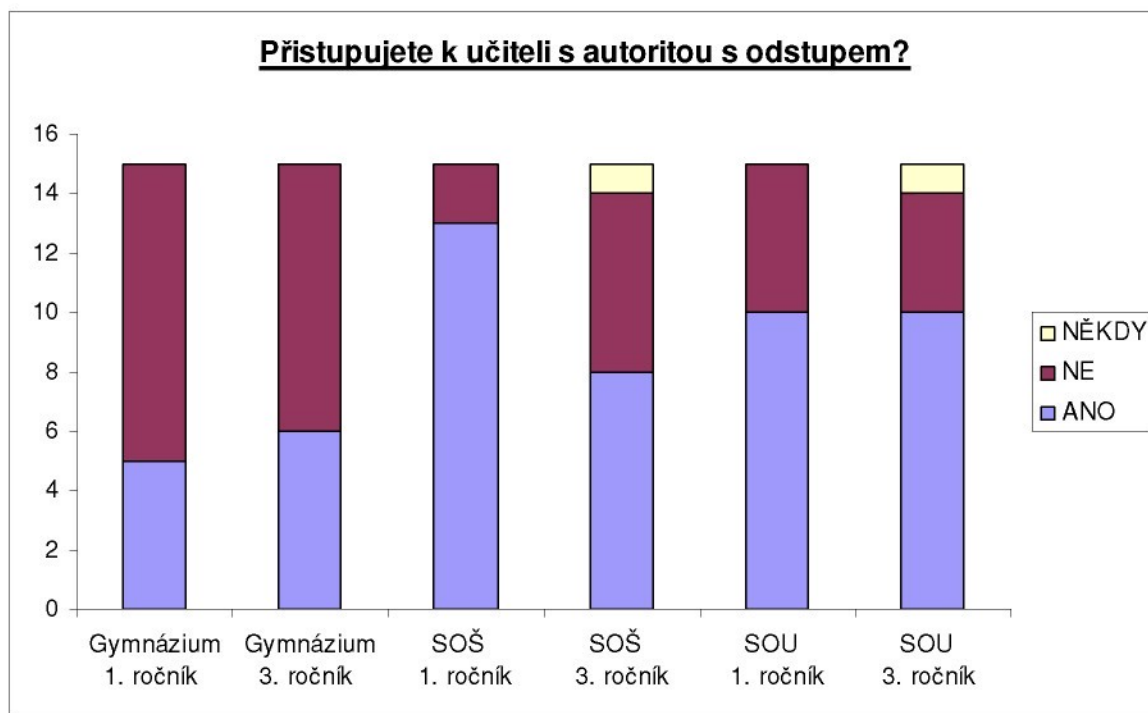
Graf 41

Srovnání všech ročníků

U této otázky byly rozdíly poměrně výrazné. Učiteli s autoritou důvěřují nejméně první ročníky SOU a SOŠ. Nejvíce důvěřivý je první ročník gymnázia. Studenti třetích ročníků různých typů škol jsou důvěřiví stejně a zazněly zde i odpovědi, že záleží na tom, s čím se svěřují. Odpovědi ano a ne se u těchto posledních skupin vyskytují ve stejném poměru.

c, **přístupujete k němu s odstupem?**

Odpovědi na tuto otázku jsou znázorněny v grafu č. 42.

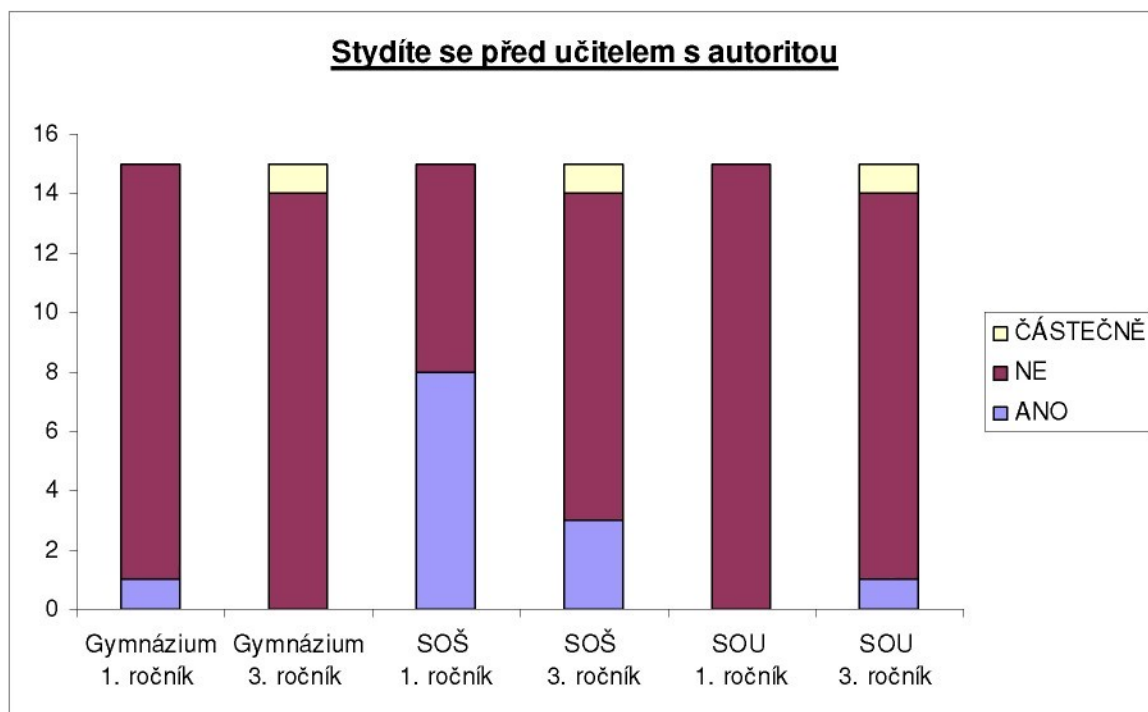
Graf 42

Srovnání všech ročníků

S nejmenším odstupem k učiteli s autoritou přistupují gymnaziální ročníky. S největším pak 1. ročník SOŠ, který následují ročníky SOU.

d, stydíte se

Odpovědi na tuto otázku jsou znázorněny v grafu č. 43.

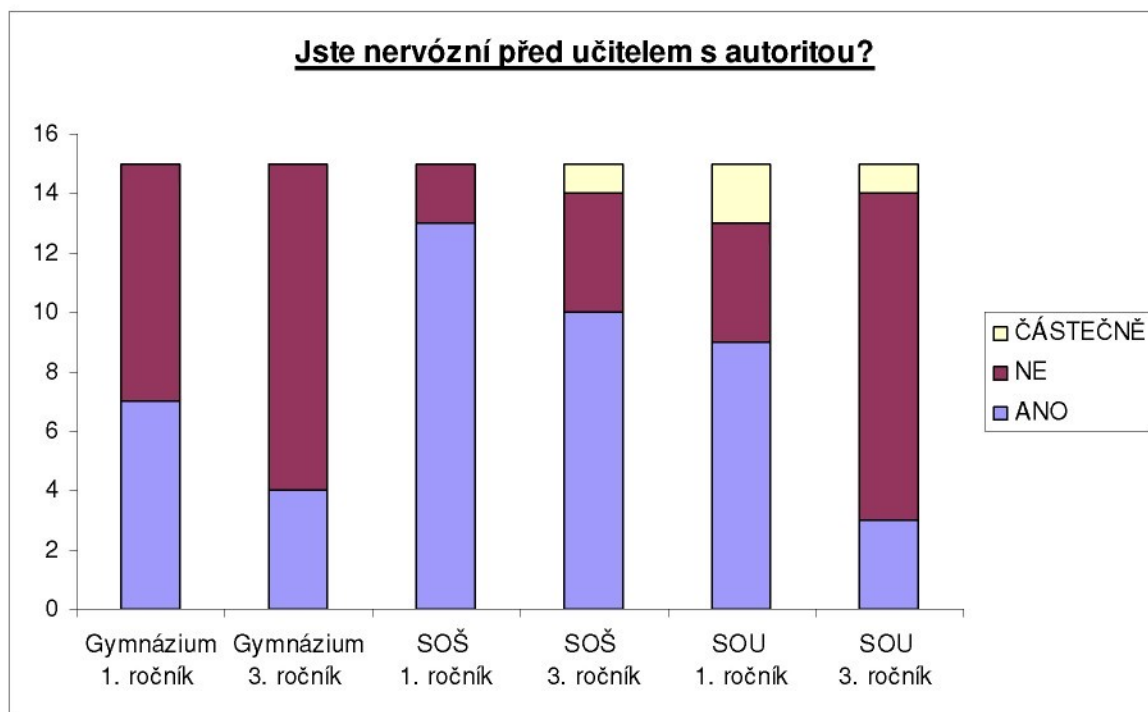
Graf 43

Srovnání všech ročníků

Z grafu je patrné, že výraznou většinou odpovědí na otázku, zda se žáci stydí před učitelem, k němuž mají autoritu, je ne. Kladnou odpověď uvedla více než polovina respondentů prvního ročníku SOŠ. Studenti SOŠ se před učitelem stydí více než studenti ostatních typů škol.

e, jste nervózní

Odpovědi na tuto otázku jsou znázorněny v grafu č. 44.

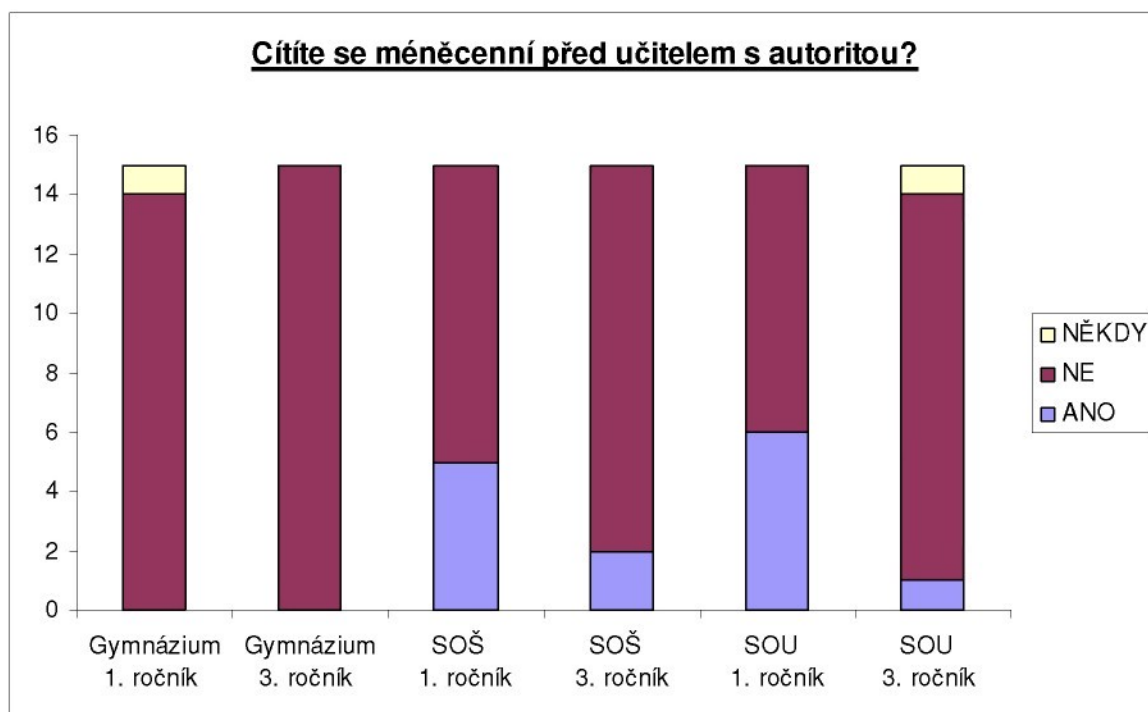
Graf 44

Srovnání všech ročníků

Svou nervozitu před učitelem, s autoritou v dotaznících přiznali nejvíce ročníky SOŠ. Nejméně nervózní jsou studenti třetího ročníku SOU a gymnázia. Zajímavé je, že první ročníky stejných škol jsou nervózní více než třetí.

f, **cítíte se méněcenní**

Odpovědi na tuto otázku jsou znázorněny v grafu č. 45.

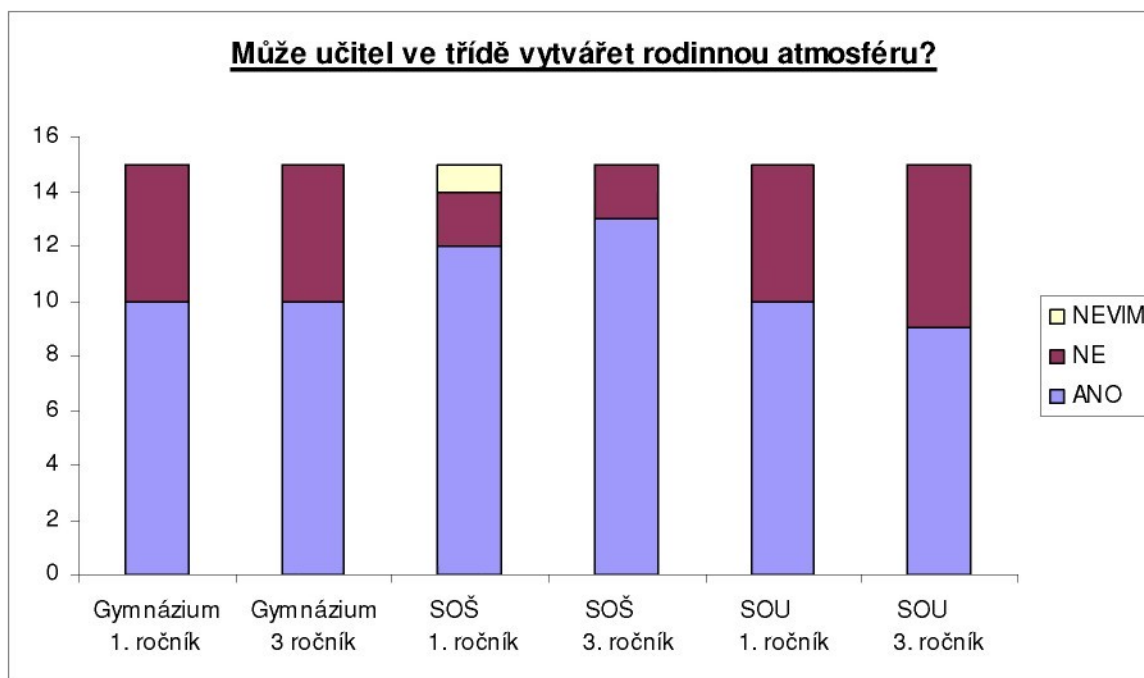
Graf 45

Srovnání všech ročníků

Méněcenností před učitelem s autoritou trpí nejvíce první ročníky SOU a SOŠ. U gymnaziálních ročníků se pocit méněcennosti nevyskytl ani jednou. V souhrnu lze říci, že většina studentů méněcennost před svým učitelem nepocítuje.

Myslíte, že učitel může mít autoritu i když bude ve třídě vytvářet tzv. „rodinnou atmosféru“ ?

Odpovědi na tuto otázku jsou znázorněny v grafu č. 46.

Graf 46

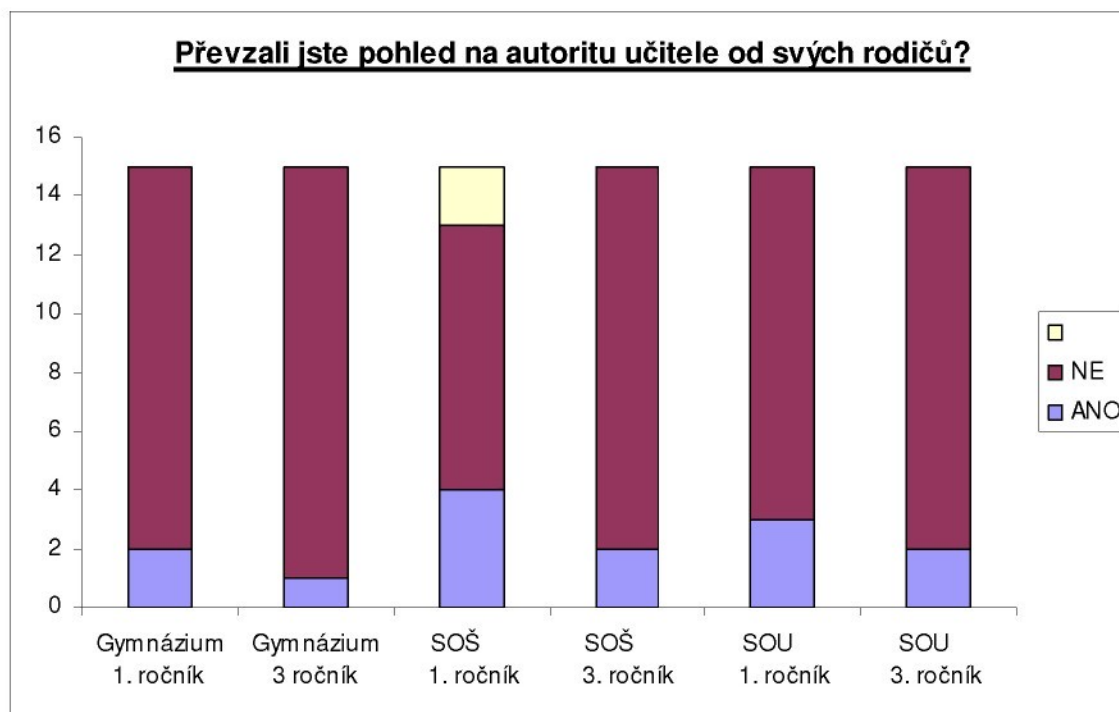
Srovnání všech ročníků

Většina respondentů uvedla, že učitel s autoritou ve třídě může vytvářet rodinnou atmosféru. Nejčastěji tak odpověděli žáci SOŠ. Z těchto odpovědí je patrné, že učitel s autoritou může navozovat tzv. rodinnou atmosféru a navázat se svými žáky více než jen formální vztah.

Objevovaly se ale i záporné odpovědi na tuto otázku, nejčastěji u třetího ročníku SOU. Jeden student této skupiny podotkl, že někoho to může unavovat.

Převzali jste pohled na autoritu učitele od vašich rodičů?

Odpovědi na tuto otázku jsou znázorněny v grafu č. 47.

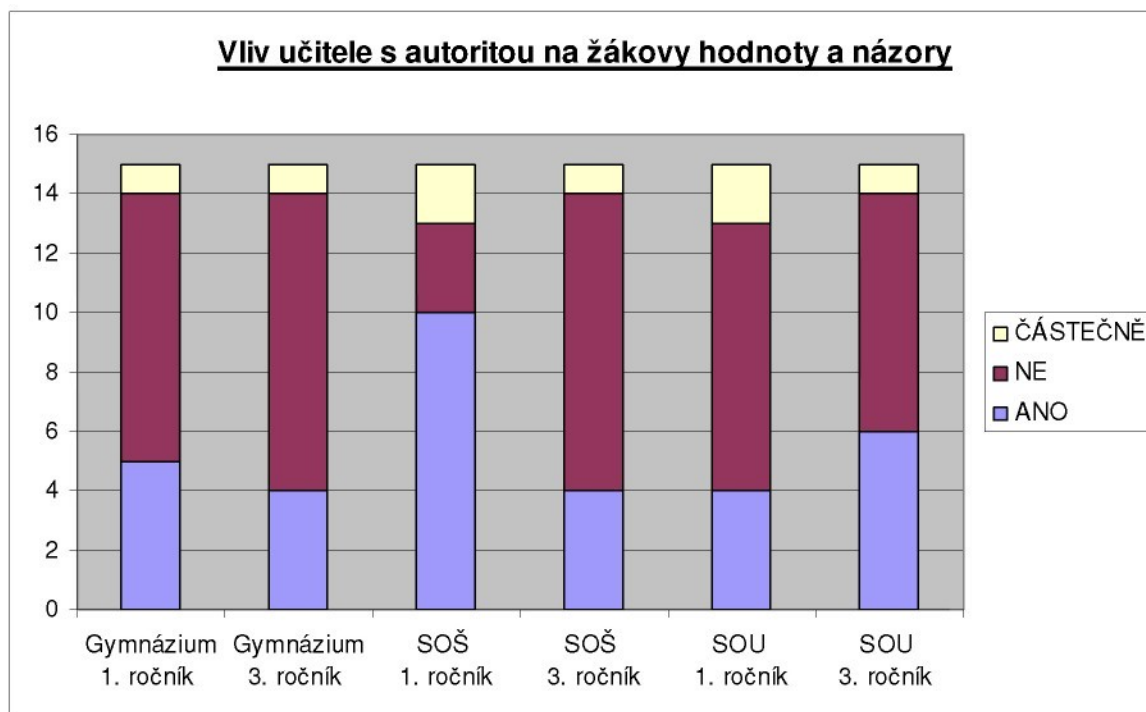
Graf 47

Srovnání všech ročníků

Studenti jako nejčastější odpověď na tuto otázku uváděli, že nejsou ovlivněni názory rodičů na autoritu učitele a že tento názor od nich nepřevzali. Z grafu je patrné, že první ročníky stejných typů škol uvádějí kladnou odpověď častěji než třetí ročníky. Ze všech skupin jsou nejvíce ovlivňováni názorem rodičů studenti prvního ročníku SOŠ, zatímco nejméně studenti třetího ročníku gymnázia. Jeden respondent této skupiny dodal, že se dlouho řídil názorem rodičů, ale teď si je vědom, že učitel nemůže úplně vše.

Jaký význam má pro vás autoritativní učitel pro váš osobní rozvoj?
Ovlivňuje vaše názory, hodnotovou orientaci, ambice apod.?

Odpovědi na tuto otázku jsou znázorněny v grafu č. 48.

Graf 48

Srovnání všech ročníků

Jak je patrné z grafu, autorita u učitele není zrovna tou vlastností, která by nejvíce ovlivňovala názory a hodnoty jeho žáků. Nejvíce se ze všech tříd nechávají ovlivňovat studenti prvního ročníku SOŠ. Jeden respondent prvního ročníku SOŠ dodal ke své kladné odpovědi, že díky takovému učiteli si uvědomí, co chce a čeho chce dosáhnout. Jeden student třetího ročníku gymnázia poznamenal, že se díky němu učí větší cti a snaží se víc učit a bojovat v předmětu, který mu nejde.

Co podle Vás nejvíce snižuje autoritu učitele?

Gymnázium 1. ročník

Podle této skupiny respondentů nejvíce snižuje autoritu učitele, když nedokáže ovládnout třídu, sjednat si klid pro kvalitní výuku, dovolí vyrušování a když žáci nedělají to co by měli dělat. Dále jeho neschopnost dostatečně dobře látku vysvětlit a z toho vyplývající nudné a nezábavné hodiny. Mezi další známky snižování autority patří nízký hlas, drobná postava, neupravený vzhled i vada řeči. Dále si žáky příliš nezíská jejich zesměšňováním, shazováním před ostatními a vyhrožováním přesto, že své hrozby nikdy nesplní. Dva studenti uvedli, že se učitel snižuje špatnými pokusy o vtip.

Gymnázium 4. ročník

Autoritu si podle studentů této skupiny učitel snižuje nejčastěji díky své nadřazenosti, povyšování a hraní si na něco, čím není. Dále pak vlastnostmi jako jsou neznalost, stupidita, neslušnost, dětinskost. Jeden student poznamenal, že si nevážší učitele, který křičí na studenty a dává jim nesmyslné úkoly, jejichž účelem je ztrapnit studenta. Jeden respondent dokonce uvedl, že učitel může mít menší autoritu i díky předmětu, který vyučuje.

SOŠ 1. ročník

Nejčastější odpovědí bylo špatné chování ke studentům a nudný výklad učiva. Zároveň se studenti zmiňují o vzhledu, postavě a oblečení, ale více to nekonkretizují. Pouze jeden student poznamenal, že vzhled učitele by neměl být nevýrazný. Dále autoritu snižuje samotný nezábavný vyučujícího o jeho předmět, přehlížení žáků, kteří vyrušují, příliš vstřícné chování a ustupování ze svých požadavků, neschopnost zvýšit hlas, nejisté chování. Domnívají se, že takovému učiteli škodí, když si připouští žáky k tělu. Dále je podle jednoho studenta snížena vážnost učitele, když se mu stane něco směšného.

SOŠ 4. ročník

Největším vlivem na snižování autority učitele u této skupiny je jeho samotné chování. Když je moc hodný, tak ho každý žák vyruší. Dále jeho autorita před žáky klesá trapnými pokusy o humor, neodborným vyjadřováním, vlastními chybami, nespravedlností, neupřímností a špatným vyjadřováním. Jeden student uvádí, že učitel nepůsobí autoritativně, když je moc otevřený a kamarádský. Tři žáci napsali, že si učitele neváží, když ponižuje studenty před ostatními. Dva studenti uvedli, že učitel působí hloupě, když neumí, co má učit a přednáší z knížky. Nepřipravenost na hodinu. Tři respondenti se zmiňují i o bizarním vzhledu učitele a jeho neupraveném účesu. Studenti se zde zmiňovali i o vadě řeči jako je šišlání a jeden student uvedl senilitu u staršího učitele.

SOU 1. ročník

U této skupiny byly nejčastěji uvedeny nekonkrétní odpovědi jako učitelovo chování a jeho chyby. Další odpovědi zní konkrétněji. Autorita je například snižována špatným a nudným způsobem výuky, nevyslechnutím problému s učivem, výkyvy v jeho náladách. Dále má podle jednoho studenta vliv na autoritu věk, pohlaví a postavení učitele. Další respondenti se zmiňují zejména o slabostech učitele jako je neschopnost sjednat si pořádek. Toto je podle studentů zapříčiněno tím, že takový učitel je příliš hodný a milý k ostatním lidem. Je málo přísný. Další známkou nízké autority je, že si učitel nevěří. U jednoho studenta odpověď zní: „Neumí mluvit, dělá ze sebe kinga, má hrozný zjev“.

SOU 4. ročník

Největší vliv na nízkou autoritu učitele je to, že mu schází respekt. Může za to způsob výuky, řvaní, vyhrožování a neřešení problému, povyšování, neschopnost naučit a trapné situace, do kterých je před žáky uveden. Jeden student udává, že autorita je snižována i chybami učitele, ale zároveň dodává, že si je vědom, že to je lidské. Druhá polovina respondentů uvádí jako nedostatek spíše vlastnosti, které hovoří o nejistotě, neschopnosti sjednat pořádek ve třídě, strachu, pasivitě a postrádání charismatu. Jednomu studentu se nelíbí, když se učitel snaží být přísný a stejně mu to nejde.. Učitel by si neměl nechat spoustu věcí líbit.

Srovnání všech ročníků

Na tuto otázku bylo mnoho různých odpovědí. Většina žáků si neváží učitele kvůli jeho neschopnosti sjednat si pořádek a ovládnout třídu. Jeho autorita klesá, když je příliš hodný. Naopak někteří studenti si učitele neváží, kvůli jeho povýšenosti, nadřazenému chování a křiku na žáky. Část respondentů uvedla, že učitel ztrácí svou vážnost, když se nevhodně chová k žákům a dělá příliš mnoho chyb. Jako častý důvod uvádí jeho neznalost. Zároveň se zmiňují, že vliv má i vzhled a upravenost jeho zevnějšku.

V podstatě mezi odpověďmi není žádný podstatný rozdíl. V každé skupině se objevují podobné odpovědi, z čehož plyne, že žáci různých typů škol reagují stejně.

3.3 Diskuse

Z výzkumné části, která proběhla pomocí dotazníkové formy vyplynulo, že pojetí autority učitele z pohledů studentů třech různých typů škol se příliš nelišilo.

Na otázku, co si žáci představují pod pojmem autorita, většina dotázaných, bez ohledu na typ školy, který navštěvují, odpověděla v souvislosti s nějakou osobou. U této osoby se nejčastěji vyskytovalo slovo respekt, uznání, úcta a vážnost. Většina respondentů chápe autoritu jako kladnou vlastnost, zároveň je ale nutné poznamenat, že někteří studenti si pod autoritou představují i osobu se zápornými vlastnostmi. O tom, že autorita dříve nebyla dostatečně prodiskutována, svědčí odpovědi studentů, kteří neví, co si pod tímto pojmem přesně představit. Tyto odpovědi se vyskytovaly u žáků učebních oborů.

Druhá část otázek objasňuje, do jaké míry středoškolská mládež pojímá samotnou profesi učitele jako autoritu. Pro objektivnější výsledek byla použita srovnávací metoda s jinými profesemi a osobami. U téměř všech zkoumaných skupin se profese učitele umístila na předposledním místě (v porovnání s ostatními profesemi). Zaznamenány byly jen menší rozdíly, které udávají, že u studentů gymnázia vzbuzuje profese učitele větší autoritu než pro studenty ostatních typů škol. Nejméně představuje tato profese autoritu pro žáky středního odborného učiliště.

Takto jednoznačný výsledek už není u další obdobné otázky, kde je autorita profese učitele srovnávána s autoritou osob, se kterými jsou středoškoláci nejčastěji ve styku. Zde se povolání učitele nachází střídavě na čtvrtém a pátém místě z osmi. Výjimku tvoří žáci

prvního ročníku středního odborného učiliště, kteří nejméně chápou tuto profesi jako autoritu a uvedli ji na předposlední místo.

Další část výzkumu se zabývá vlastnostmi, které jsou z pohledu studentů nejvíce důležité pro působení učitele jako autority. Všechny typy zkoumaných skupin se shodly a na první místa uvedly vzdělanost a přísnost.

Nejdůležitější vnější vlastností učitele s autoritou je podle žáků jednoznačně hlas. Pouze třetí ročník SOŠ uvedl, že touto vlastností je vyjadřování, které většina ostatních ročníků umístila na druhé místo. Pouze SOŠ první ročník uvedl na druhé místo věk a SOU první ročník zde uvedl vzhled.

Další část dotazníku se týkala učitele, který má podle žáků největší autoritu. Cílem bylo zjistit, jakým způsobem tento učitel nejčastěji motivuje žáky k učení a jakou formou podává látku. Studenti uváděli různé odpovědi, nejčastěji jsou však motivováni trestem, výhružkami a přísným jednáním.

Další část dotazovaných je motivována odměnou, pochvalou a spravedlivým chováním učitele.

Menší část uvedla, že žáci by měli být motivováni především sami sebou, protože se jedná o jejich budoucnost.

Zazněly i odpovědi, kdy žáci nejsou motivováni ničím.

Závrtné rozdíly se mezi jednotlivými školami neobjevily. Rozdíly byly zaznamenány spíše mezi ročníky škol, kdy nižší třídy uváděly častěji motivaci trestem.

Shrme-li počet výskytů jednotlivých odpovědí, pak všechny skupiny nejčastěji uváděly, že nejvíce je donutí k učení zvyšování hlasu, špatné známkování, výhružky a časté písemky.

Nejoblíbenější formou výuky učitele s autoritou je podle žáků jednoznačně výklad či přednáška. Na druhém místě byla uvedena hra a soutěž, která je donutí k větší aktivitě v hodinách.

Většina studentů uvedla, že tento učitel je schopen naučit hodně. Výjimku zde tvoří první ročník SOŠ.

Na otázku, zda je učitel s autoritou k žákům otevřený, kladně odpověděli převážně studenti gymnázia. První ročníky SOU a SOŠ se domnívají, že tento učitel není nijak otevřený.

Učitel s autoritou převážně nemá své oblíbené studenty a chová se ke všem stejně. Odpověď, že má v oblibě spíše jednotlivé studenty, se nejčastěji objevila u obou ročníků SOŠ.

Dále z odpovědí studentů vyplynulo, že dokáže uplatňovat své autoritářství a dávat najevo svou moc. Nejvíce svou moc uplatňuje podle obou ročníků SOU.

Vzhled učitele podle studentů spíše není důležitý.

Převážná většina studentů všech škol se domnívá, že k autoritě je potřeba tzv. charisma.

Další část se zabývá pocity, které student prožívá v přítomnosti pedagoga, který je pro něj autoritou. Zde bylo zaznamenáno, že gymnaziální ročníky si nepřipouští negativní pocity při komunikaci s tímto učitelem. Jsou schopni mu více důvěřovat. Naopak většina studentů SOŠ se stydí, má strach a objevuje se zde i pocit méněcennosti. K takovému učiteli přistupují s odstupem.

Rozdíly v odpovědích studentů různých typů škol na následující otázky nejsou také nijak závratné. Většina dotázaných se domnívá, že učitel nebude ztrácet autoritu, když bude ve třídě navozovat tzv. „rodinnou atmosféru“.

Minimum žáků se nechá ovlivnit názorem svých rodičů na autoritu učitele.

Učitel s autoritou většinou nemá vliv na názory a hodnoty žáků. Výjimkou zde jsou studenti prvního ročníku SOŠ.

U poslední otázky, na kterou žáci odpovídají, co nejvíce snižuje autoritu učitele, se objevily podobné odpovědi. Nejčastějším důvodem je nevhodné chování učitele k žákům, neschopnost sjednat si pořádek a neznalost.

Mezi odpověďmi není žádný podstatný rozdíl. V každé skupině se objevují podobné odpovědi, z čehož plyne, že žáci různých typů škol reagují stejně.

4. Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda studenti různých typů středních škol vnímají autoritu učitele odlišně.

Z výzkumné části, která proběhla pomocí dotazníkové formy vyplynulo, že pojetí autority učitele z pohledu studentů středního odborného učiliště, střední odborné školy a gymnázia se příliš nelišilo.

Jedinými poznatky z výzkumné části, kde se projevila závislost názorů na typu navštěvované školy je, že gymnaziální ročníky vnímají samotnou profesi učitele jako větší autoritu než ročníky SOU, které ji takto vnímají nejméně a že gymnaziální třídy netrpí tak velkou nervozitou, studem, strachem a více učiteli důvěřují. Z toho lze vyvodit, že mají lepší vztah k učiteli s autoritou.

U dalších odpovědí nebyly zaznamenány velké rozdíly mezi žáky jednotlivých typů středních škol.

Vnímání a názory studentů se liší případ od případu a asi nikdy není možné stoprocentně stanovit pravidla chování a přístupu učitele s autoritou tak, aby vyhovovala zcela všem.

Z toho vyplývá, že každý student je individuální bytostí a nelze říci, že jejich názory jsou výrazně ovlivněny typem školy, kterou si vybral ke svému studiu. Lze to vyvodit z toho, že rozdíly se vyskytovaly i mezi jednotlivými ročníky stejných škol. Názory studentů tedy mohou být ovlivněny, kromě dalších mnoha okolností i jejich věkem.

Na závěr je nutné podotknout, že výše uvedené výsledky vycházejí z malého počtu respondentů (6 různých skupin – 90 dotazníků) a proto by bylo vhodné doporučit ověření dalšími výzkumy.

Použitá literatura:

- [1] Vališová, A.: Autorita jako pedagogický problém, KAROLINIUM, Praha 1998
- [2] Arendtrová, H.: Krize kultury, 1994
- [3] Průcha, M., pedagogický slovník, 1998
- [4] Alternativní vzdělávací systémy, [online],
<<http://referaty-seminarky.cz/alternativni-vzdelavaci-systemy/>>
- [5] Mlezivová, M., Jak pojmají autoritu děti v období dospívání, [online],
<<http://userweb.pedf.cuni.cz/kpsp/archivvyzkumu/kpsp04-05/prace/monika.pdf>>
- [6] Rejman, V.: Slovník cizích slov, SPN Praha, 1971
- [7] Kolektiv autorů a konzultantů: Slovník cizích slov, Encyklopedický dům Praha, 1997
- [8] Vališová, A.: Asertivita v prostředí rodiny a školy, Praha 2002
- [9] Specifikace typů škol, [online],
<<http://www.ies-info.com/?d=yes&node=1063>>
- [10] [online],
<<http://www.iseacz.org/attachments/doc414/noviny%20Scio%20Jak%20na%20SS%2005%20pro%20obrazovku.pdf>>
- [11] Nezaměstnanost absolventů škol klesá, [online], <<http://iforum.cuni.cz/IFORUM-3093.html>>
- [12] Mátl, L., Hodnocení v odborném výcviku, [online],
<http://is.muni.cz/th/84740/pedf_b/Bakalarska_prace.pdf>
- [13] Typy středních škol, [online], < http://ihned.cz/1--16898450-000000_mail-5b>
- [14] Havlíková: Vztah učitele a studenta, [online],
<<http://system.vysokeskoly.cz/?clanek=420&id=1147>>

Seznam příloh:

Příloha č.1 – Dotazník pro studenty středních škol

DOTAZNÍK:

Číslo dotazníku:

Datum vyplnění dotazníku:

Věk:

Třída:

Škola:

Muž - žena

Milí studenti!

Jmenuji se Renata Gruntová a jsem studentkou pedagogické fakulty TUL.

Dovoluji si Vás požádat o vyplnění následujícího dotazníku, jehož Vámi vyplněné odpovědi mi poslouží jako informace ke zpracování výsledků mé bakalářské práce, zabývající se problematikou autority pedagoga.

Cílem je zmapovat názory a postoje studentů, týkající se autority. Tento výzkumný projekt probíhá na různých typech škol a to: gymnáziu, střední odborné škole a středním odborném učilišti.

Dotazník je anonymní a odpovědi, které zde sdělíte jsou zcela důvěrné a budou zpracovány hromadně spolu s odpověďmi dalších dotázaných.

Při vyplňování dotazníku, prosím, postupujte od jedné otázky ke druhé a nepřeskakujte žádnou z nich .

Děkuji za spolupráci a Váš čas, který věnujete vyplnění dotazníku.

1, Co si představujete pod pojmem „autorita“?

2, Zamyslete se nad následujícími profesemi. Vzbuzují ve Vás tyto lidé automaticky autoritu? Vážíte si jich a respektujete je pro jejich postavení a práci, i když je osobně neznáte?

(Seřaďte následující profese podle autority, kde 1 - největší autorita, 6 - nejmenší autorita)

Tabulka č.1

	Profese	
1.		lékaři
2.		učitelé
3.		policisté
4.		vojáci
5.		politici
6.		soudci

3, Zamyslete se nad svým vztahem k následujícím osobám. Jsou pro Vás autoritou?

(Seřaďte následující osoby podle autority, kde 1 - největší autorita, 8 – nejmenší autorita)

Tabulka č.2

	Osoba	
1.		otec
2.		matka
3.		učitel
4.		nejlepší kamarád
5.		sourozenec
6.		prarodiče
7.		trenér nebo vedoucí oddílu (kroužku)
8.		jiná osoba

- 4, Představte si učitele, který má podle Vás největší autoritu. Přiřaďte k němu 5 z následujících vlastností, které ho nejvíce vystihují. (Postupujte prosím podle pořadí, ve kterém ho první vlastnosti vystihují nejvíce)**

	1.vlastnost	2.vlastnost	3.vlastnost	4.vlastnost	5.vlastnost
1.učitel					

1. Důvěryhodný	8. Slušný
2. Vzdělaný	9. Umí uznat vlastní chybu
3. Dobrý člověk	10. Nenadřazený nad ostatní
4. Umí jednat s lidmi	11. Bohatý
5. Přísný	12. Oblíbený u ostatních žáků
6. Sebevědomý	13. Mocný / vlivný
7. Spravedlivý	14. Upřímný

- 5, Představte si učitele, ke kterému cítíte největší respekt a který má podle vás největší autoritu. Přiřaďte k němu 5 z následujících vnějších vlastností, které mají největší vliv na jeho autoritu.**

	1.vlastnost	2.vlastnost	3.vlastnost	4.vlastnost	5.vlastnost
1.učitel					

1. Hlas
2. Vzhled
3. Postava
4. Gestikulace
5. Vyjadřování
6. Pohlaví
7. Věk
8. Oblečení

6, Představte si svého učitele, který má podle Vás má největší autoritu a odpovězte na níže uvedené otázky:

- a, jakým způsobem Vás tento učitel motivuje k učení a plnění povinností?*
- b, jaká je jeho nejoblíbenější forma výuky (hra, výklad, přednáška, soutěže...)?*
- c, je tento učitel schopen Vás naučit hodně nebo málo?*
- d, je vůči svým žákům otevřený? Dokáže mluvit o svém soukromí, rodině, zážitcích mimo školu apod.?*
- e, má ke každému žáku osobní přístup nebo má jen své oblíbené studenty?*
- f, je si vědom své moci? Zdůrazňuje své autoritářství?*
- g, ovlivňuje ve Vašem případě jeho autoritu i vzhled?*
- h, v čem je pro Vás největším vzorem?*
- i, domníváte se, že je obdařen jakýmsi charismatem, které je mu dáno od přírody?
(charisma – osobní kouzlo, zvláštní schopnost budit u ostatních lidí úctu, respekt a obdiv)*

7, Jak se cítíte před učitelem, který je pro vás autoritou při osobní komunikaci?

a, máte strach

- *ano*
- *ne*
- *jiná odpověď:.....*

b, dokážete se mu svěřit, důvěřujete mu

- *ano*
- *ne*
- *jiná odpověď:.....*

c, přistupujete k němu s odstupem

- *ano*
- *ne*
- *jiná odpověď:.....*

d, stydíte se

- *ano*
- *ne*
- *jiná odpověď:.....*

e, jste nervózní

- *ano*
- *ne*
- *jiná odpověď:.....*

f, cítíte se méněcenní

- *ano*
- *ne*
- *jiná odpověď:.....*

g, ceníte si toho, že si s ním můžete popovídat

- *ano*
- *ne*
- *jiná odpověď:.....*

8, Myslíte, že učitel může mít autoritu i když bude ve třídě vytvářet tzv. „rodinnou atmosféru“ ?

ano

ne

jiná odpověď

9, Převzali jste pohled na autoritu učitele od vašich rodičů?

ano

ne

jiná odpověď

10, Jaký význam má pro vás autoritativní učitel pro váš osobní rozvoj? Ovlivňuje Vaše názory, hodnotovou orientaci, ambice apod.?

ano

ne

jiná odpověď

11, Co podle Vás nejvíce snižuje autoritu učitele?

